

हुप्सेकोट गाउँपालिकाको स्थानीय शिक्षा ऐन २०७६ को दफा ५३ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी हुप्सेकोट गाउँ कार्यपालिकाले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

परिच्छेद - एक

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :-

- क) यी नियमहरूको नाम 'स्थानीय शिक्षा नियमावली २०७६' रहेको छ
ख) यो नियमावली तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा-

- (क) 'शिशु विकास केन्द्र' भन्नाले ४ वर्ष उमेर पूरा नभएका बालबालिकाहरूलाई शारीरिक, मानसिक वा बौद्धिक शिक्षा दिनका लागि खोलिएको शिशु विकास केन्द्रलाई सम्झनुपर्दछ ।
(ख) "आधारभूत शिक्षा" भन्नाले प्रारम्भिक बालकक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
(ग) "माध्यमिक शिक्षा" भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।
(घ) "विद्यालय शिक्षा" भन्नाले वालशिक्षा देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।
(ङ) "गाउँपालिका" भन्नाले नेपालको संविधान अनुसार गठन भएको हुप्सेकोट गाउँपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।
(च) "गाउँ सभा" भन्नाले हुप्सेकोट गाउँपालिकाको गाउँ सभालाई सम्झनुपर्छ ।
(झ) "शिक्षा ऐन" भन्नाले हुप्सेकोट गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन २०७५ लाई सम्झनुपर्छ ।
(ज) "विशेष शिक्षा" भन्नाले दृष्टिविहिन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण, अति अशक्त, शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

- (ट) "प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा" भन्नाले प्राविधिक ज्ञान सीप तथा विषयवस्तुको सिकाइ गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गराइने शिक्षालाई सम्झनु पर्छ ।
(ठ) "सामुदायिक विद्यालय" भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको गैह्र नाफामुखी प्रकृतिको सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
(ड) "संस्थागत विद्यालय" भन्नाले निजी लगानीमा स्थापना गरिएको सरकारबाट नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनु पर्छ ।
(ढ) "कर्मचारी" भन्नाले विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनु पर्छ ।
(ण) "तोकिएको" वा "तोकिएबमोजिम" भन्नाले यस नियमावली अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
(त) "अनुमति" भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान नगरिएको कुनै निश्चित ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
(थ) "स्वीकृति" भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई सम्बन्धित निकायले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
(द) "आवासीय विद्यालय" भन्नाले नेपाल सरकार वा गाउँपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रूपमा स्वीकृति प्रदान गरिएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।
(ध) "शैक्षिक गुठी" भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्ति वा संस्थाले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।
(न) "स्थायी आवासीय अनुमति" भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पी.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई

विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँछ ।

(प) "प्रारम्भिक बालशिक्षा" भन्नाले चार वर्ष माथि पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकालाई दिइने एक वर्षको शिक्षासम्बन्धु पर्छ ।

(फ) "सरकार" भन्नाले स्थानीय सरकारलाई बुझाउँछ ।

(ब) "विद्यालय निरीक्षक" भन्नाले संघीय सरकारबाट खटिई आएको शिक्षा अधिकृतलाई बुझाउदछ । सो शब्दले स्थानीय निकायमा नियुक्त शिक्षा अधिकृतलाई समेत सम्बन्धु पर्दछ ।

(भ) "गाउँ शिक्षा शाखा" भन्नाले गाउँपालिकाको शिक्षा शाखालाई बुझाउँछ ।

परिच्छेद - दुई

३. विद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति लिनुपर्ने :

क) सामुदायिक विद्यालय वा शैक्षिक गुठी अर्न्तगत संस्थागत विद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई वडा समितिको सिफारिस सहित कम्तिमा तीन महिना अगाडि अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा गाउँपालिकामा अनुमतिको लागि निवेदन दिनुपर्नेछ।

ख) उपदफा 'क' बमोजिम निवेदन परेमा सो निवेदन उपर शिक्षा शाखाबाट आवश्यक जाँचबुझ गर्दा निर्धारित मापदण्ड पूरा भई विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब देखिएमा गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका अध्यक्षद्वारा अनुमति वास्वीकृत प्रदान दिइनेछ ।

ग) यो नियमावली प्रारम्भ हुँदाको बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूले चाहेमा कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी अर्न्तगत विद्यालय सञ्चालन गर्न गाउँपालिका अध्यक्ष समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

घ) उपदफा 'ग' बमोजिम निवेदन परेमा शिक्षा शाखाले सो निवेदन उपर १५ दिन भित्र आवश्यक जाँचबुझ गरी शिक्षा समितिमा राय सहित आवेदन गर्नेछ र माग बमोजिम विद्यालय सञ्चालन गर्न उपयुक्त ठानेमा गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका अध्यक्षले अनुमति तथा स्वीकृत दिन सक्नेछ।

ङ) प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षा (टि-एसइइ) तथा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालनको लागि कुनै सामुदायिक विद्यालय वा संघ,संस्था तथा व्यक्तिले आवेदन गरेमा गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका अध्यक्षले अनुमति प्रदानगर्न सक्नेछ । तर अनुमति दिनुअघि गाउँशिक्षा शाखाले मापदण्ड जाँचबुझ तथा एकिन गरी गाउँशिक्षा समितिमा सिफारिस गरेको हुनु पर्नेछ।

च) मन्तेश्वरी विद्यालय वा बालबिकास केन्द्र खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई नजिकका तीनवटा विद्यालयको सिफारिस तथा वडाको सिफारिस सहित नियम ३ (क) बमोजिम निवेदन दिनु पर्नेछ ।

छ) यो नियमावली लागू हुनु भन्दा अगाडि नेपाल सरकारले स्वीकृती प्रदान गरी सञ्चालनमा आएका विद्यालयहरूको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन यसै नियमावली अनुसार भएको मानिनेछ।

ज) उपदफा 'ख' बमोजिम शिक्षा समितिले विद्यालय संचालन गर्ने अनुमतिको सिफारिस गर्ने निर्णय गर्दा विद्यालय नक्साङ्कन, भौगोलिक क्षेत्र, विद्यालयको सेवा क्षेत्र, विद्यालय सर्भेक्षणको आधारमा गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको विद्यालयको अधिकतम् सङ्ख्याको अधिनमा रही सिफारिस गर्नु पर्नेछ ।

४. विद्यालयले पालन गर्नु पर्ने शर्त तथा बन्देज :

क) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्नु पर्ने,

ख) गाउँपालिका भित्रका सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा एकै किसिमका पाठ्यपुस्तक लागू गर्नुपर्ने,

ग) विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री तथा लैङ्गिक मैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने,

घ) शिक्षा समितिको स्वीकृत नलिई थप पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्न नहुने,

ङ) अभिभावकको वार्षिक भेला गराई विद्यालयको आयव्यय, सामाजिक तथा बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, शैक्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हरेक अभिभावकलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने,

च) तोकिए बमोजिम आयव्ययको लेखा राख्नुपर्ने,

- छ) विद्यालयले गरेको लगानिको अभिलेख राख्नुपर्ने,
- ज) शिक्षा ऐन, नियमावली अनुसार कम्तिमा ७ दिनको विज्ञापन गरी विद्यालयको आन्तरिक श्रोतबाट करारका शिक्षकहरूको नियुक्ति गर्नुपर्ने,
- झ) विद्यालय तथा छात्रवासमा स्वस्थकर, सत्यनिष्ठा, नैतिक, चरित्र निर्माण, उद्यमशील, सामाजिक विकृति उन्मुलन गर्ने किसिमको वातावरण कायम गर्नुपर्ने,
- ञ) आधारभूत तह (कक्षा ८ सम्म) तथा माध्यमिक तह सञ्चालित विद्यालयले अनिवार्य रूपमा करेसावारी निर्माण गरी विद्यालयमा प्रयोगात्मक रूपमा नै कृषि सम्बन्धी सीपहरू विद्यार्थीलाई सिकाउने व्यवस्था गर्ने,
- ट) माध्यमिक तहमा प्रयोगात्मक विषय भएका शिक्षा, पेशा व्यवसाय र प्रविधि आदि विषयमा विद्यार्थीहरूलाई प्रयोगात्मक रूपमा डोको, नाड्लो, दाम्लो, कुचो, कम्प्युटर, इलेक्ट्रिसीयन जस्ता विभिन्न सीपहरू सिकाउने व्यवस्था गरी त्यसको मापनको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था मिलाउने

५. विद्यालय कक्षा थप सम्बन्धी व्यवस्था :

- क) कुनै विद्यालयले कक्षा थप गर्न चाहेमा शैक्षिक सत्र सुरु हुनुभन्दा कम्तीमा तीन महिना अगाडि सम्बन्धित वडाको सिफारिस सहित गाउँपालिकामा निवेदन दिनुपर्नेछ ।
- ख) उपनियम 'क' बमोजिमको निवेदनमा गाउँशिक्षा शाखाले पूर्वाधार पूरा भए नभएको सम्बन्धमा स्थलगत जाँचबुझ गरी पूर्वाधार पूरा भएको देखिएमा गाउँशिक्षा समितिमा सिफारिस पेश गर्ने, गाउँशिक्षा समितिको सिफारिस अनुसार गाउँ शिक्षा अधिकृतले शैक्षिक सत्र सुरुहुनु भन्दा अगाडि कक्षा थपको अनुमति दिन सक्नेछ ।

६. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :

- क) गाउँपालिकाले हरेक वडामा कम्तिमा एक-एकवटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना गर्न सक्नेछ ।
- ख) गाउँपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास, सीप हस्तान्तरण, रोजगारी सिर्जना, निरन्तर सिकाइ समेतको काम गर्न हरेक वडामा सामुदायिक सिकाइ

केन्द्र सञ्चालनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

- ग) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालनको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक कार्यविधि निर्माण गर्नेछ ।

परिच्छेद - ३

- ७ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम एवं विशेष विद्यालय सम्बन्धी व्यवस्था
- क) गाउँपालिकाले प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम सम्बन्धी विद्यालय वा कक्षाको अनुमति तथा स्वीकृति दिने व्यवस्था नियम ३ अनुसार हुनेछ साथै कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।
- ख) प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम सम्बन्धी विद्यालय वा कक्षा सञ्चालन गर्नको लागि कुनै सामुदायिक विद्यालय वा संस्था वा कुनै नेपाली नागरिकले गाउँपालिकामा आवेदन गरेमा गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिका अध्यक्षले अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ तर अनुमति दिनुअघि गाउँशिक्षा शाखाले मापदण्ड जाँचबुझ तथा एकिन गरी गाउँशिक्षा समितिमा सिफारिस गरेको हुनुपर्नेछ ।
- ग) प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम सञ्चालन गर्ने विद्यालय वा संघ, संस्थाले विद्यार्थीहरूलाई निः शुल्क शिक्षा दिने ग्यारेन्टी गर्नु पर्नेछ । गाउँपालिकाले सामुदायिक विद्यालय वा संघ, संस्थालाई निः शुल्क शिक्षा दिने व्यवस्थाको लागि कार्ययोजनाका आधारमा आवश्यक रकम दिन सक्नेछ ।
- घ) गाउँपालिकाले उपयुक्त स्थान छनौट गरी नमुना गाउँपालिका निर्माण गर्न सहयोग पुग्नेगरी शैक्षिक विकासका लागि आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी नमुना विद्यालय स्थापना गर्न सक्नेछ ।
- ङ) नमुना विद्यालय सञ्चालन गर्दा विद्यालय भवन, आवास, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेल मैदान निर्माणका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक रकम विनियोजन गर्न सक्नेछ साथै यसका लागि स्वदेशी तथा विदेशी संघ संस्थाबाट नेपाल सरकारको पूर्व सहमतीमा आर्थिक र प्राविधिक सहयोग लिन सक्नेछ ।

च) नमुना विद्यालयमा स्वदेशी र विदेशी विद्यार्थीहरू अध्ययन गर्न सक्नेछन् तर भर्ना कार्यक्रमका लागि विज्ञापन गरी प्रवेश परीक्षा लिई उत्कृष्ट विद्यार्थी छनौट गरिनेछ ।

छ) यसरी भर्ना गरिने विद्यार्थीहरूको हकमा विद्यालयको कार्यविधि अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ।

परिच्छेद -४

८. विद्यालय सार्न, गाभ्न, नाम परिवर्तन गर्न वा बन्द गर्ने तथा आवासीय विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :

क) गाउँपालिकाले गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा तोकिएको मापदण्ड बमोजिम हाल सञ्चालन भइरहेका कुनै पनि विद्यालय एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न सक्नेछ । दुई वा दुई भन्दा बढी विद्यालयलाई गाँभी एउटै विद्यालय कायम गर्न वा नर्सरी देखि कक्षा ३ सम्म सञ्चालन भएका विद्यालयमा ३० जना भन्दा कम, नर्सरी देखि ५ सम्म सञ्चालन भएका विद्यालयमा ५० जना भन्दा कम विद्यार्थी भएमा कक्षा घटाउने वा बन्द गर्न सक्नेछ। अन्य कक्षाहरूमा १० जना भन्दा कम विद्यार्थी हरेक कक्षामा भएमा त्यस्ता विद्यालयको समेत कक्षा घटाउने वा बन्द गर्न सक्नेछ । तर यसरी विद्यालय बन्द गर्दा आधारभूत तहको विद्यालयमा ३० जना भन्दा कम विद्यार्थी भएमा बाल शिक्षा केन्द्र सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(ख) गाउँपालिकाले शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न संस्थागत विद्यालयहरूलाई पनि सामुदायिक विद्यालयमा समायोजन गर्न सक्ने छ। त्यसको लागि संस्थागत विद्यालयहरूको संरचनाको मूल्याङ्कन गरी क्षतिपूर्ति दिनुपर्नेछ ।

(ग) विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा नाम परिवर्तन गर्नुपर्ने उपयुक्त कारण सहित अनुसूची बमोजिमको विवरण र ढाँचामा गाउँशिक्षा समिति मार्फत गाउँपालिकामा स्वीकृतको लागि पेश गर्नु पर्नेछ।

(घ) उपदफा 'ग' बमोजिम पेश हुन आएको निवेदन उपर गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँ कार्यपालिकाले नाम परिवर्तन गर्न, स्वीकृति दिन सक्नेछ।

(ङ) विद्यालयको नाम राख्दा वा परिवर्तन गर्दा कुनै व्यक्ति विशेषको नाम, धार्मिक तथा जातिगत विद्वेष फैलिनेगरी नाम राख्न पाइने छैन। माध्यमिक तहको हकमा कम्तिमा १,२५,००,०००- (एक करोड पच्चीस लाख), आधारभूत तहको हकमा कम्तिमा १,००,००,००० (एक करोड) रूपैया वरावरको नगद वा जिन्सी वा जग्गा जमिन गाउँशिक्षा समितिले स्वीकार गरेमा व्यक्तिको नाममा विद्यालयको नाम गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिकाले परिवर्तन गर्न वा राख्न सक्नेछ तर यो नियमावली लागु हुनु भन्दा अगाडि पचास लाख वा सो बराबरको नगद वा जिन्सी विद्यालयलाई दिएर विद्यालयको नाम परिवर्तन गर्ने प्रकृत्यामा रहेकोलाई भने वाधा पुग्ने छैन ।

(च) विद्यालय गाभ्दा गाभिने विद्यालयको सेवा क्षेत्रका विद्यार्थीहरूलाई अनुकूल पर्नेगरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ साथै उक्त समुदायलाई गाउँपालिकाले कुनै विशेष कार्यक्रम दिन सक्नेछ।

छ) गाउँपालिकाले भौगोलिक विकटता, सामाजिक आर्थिक अवस्था, प्राकृतिक प्रकोपतथा नमूना शैक्षिक विद्यालयहरू सञ्चालन गरी विद्यार्थीहरूलाई शिक्षाको पहुँच पुऱ्याउनका लागि आवासीय विद्यालय पनि सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

ज) गाउँशिक्षा समिति वा गाउँपालिकाले तोकेको पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक लागु नगर्ने विद्यालयहरूको कक्षा घटाउन, बन्द गर्न वा अन्य कारवाही गर्न सकिनेछ ।

९. गाभिएका वा बन्द गरिएका विद्यालयको सम्पत्ती व्यवस्थापन:

क) नियम ७ बमोजिम विद्यालय गाभिएमा, गाभिने विद्यालयमा रहेको चल अचल सम्पत्ती आवश्यकतानुसार गाभिएको विद्यालयको नाममा नामसारी गरी, जिन्सी दाखिला गरेर आम्दानीको अभिलेख राख्नु पर्नेछ। वन्द भएको वा गाभिएको विद्यालयको अचल सम्पत्ती (जग्गा, भवन) गाउँशिक्षा समितिको सिफारिसमा गाउँपालिकाले निर्णय गरेर बमोजिम व्यवस्थापन गरिनेछ।

परिच्छेद-५

गाउँकार्यपालिका, गाउँशिक्षा समन्वय कर्ता, गाउँशिक्षा अधिकृत तथा स्रोत शिक्षक सम्बन्धी व्यवस्था तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

१०. गाउँकार्यपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार

- अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त गाउँकार्यपालिकाको शिक्षा सम्बन्धी काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन् :
- क) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन तथा शैक्षिक विकास सम्बन्धी कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने र कार्यान्वयन गर्न निर्देशन दिने,
- ख) संघीय तथा प्रदेश ऐन, कानून बमोजिम हुने शिक्षा सम्बन्धी विषयहरूको कार्यान्वयन गर्न गाउँशिक्षा समितिलाई निर्देशन दिने,
- ग) विद्यालयहरूमा आर्थिक पारदर्शीता तथा सुनिश्चितता कायम गर्न सामाजिक परीक्षण तथा तोकिएको लेखा परीक्षकबाट बाह्य लेखा परीक्षण गराई सो को प्रतिवेदन अभिभावक भेलामा सबैलाई उपलब्ध गराउने निर्देशन दिने,
- घ) प्रत्येक वर्ष आश्विन मसान्त सम्म सामाजिक परीक्षण तथा माघ मसान्त सम्म लेखापरीक्षण गराउने व्यवस्था मिलाउने,
- ङ) ऐन तथा नियमावलीको परिधिभित्र रही आवश्यक क्षेत्रहरूको कार्यविधि, कार्ययोजना मापदण्ड र निर्देशिका बनाउने,
- च) विद्यालयहरूको, जग्गा, भौतिक संरचना नियमानुसार टेण्डर आह्वान गरी बढीमा ५ वर्षको लागि भाडामा दिने व्यवस्था गर्ने,
- छ) शिक्षालाई व्यवहारिक, रोजगारमूलक तथा उद्यमशील बनाउने नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गराउने,
- ज) संविधानले व्यवस्था गरेको माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षालाई कार्यान्वयन गर्न संस्थागत विद्यालयलाई पनि निःशुल्क शिक्षा दिने प्रस्तावना सहित कार्ययोजना पेश गर्ने व्यवस्था गरी उक्त कार्ययोजना स्वीकृत गरेर सो को कार्यान्वयनको लागि गाउँ सभाबाट स्वीकृत गराई एकमुष्ट अनुदानको व्यवस्था मिलाउन सकिनेछ ।
- झ) सामुदायिक विद्यालयमा कम्तिमा ५ वर्ष विद्यालयको आन्तरिक स्रोतको

- शिक्षकको रूपमा कार्यरत शिक्षकलाई गाउँपालिका अन्तर्गतको शिक्षक दरवन्दीमा करारमा नियुक्ति हुन पहिलो पटकलाई उमेरको हद नलाग्ने व्यवस्था गर्ने ,
- ञ) हाल सञ्चालनमा रहेका संस्थागत वा निजी शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयहरूले पालना गर्नुपर्ने मापदण्ड, शैक्षिक गुणस्तर, शुल्क निर्धारण, विपन्न तथा सिमान्तकृत वर्गका कम्तिमा १५ प्रतिशत विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति दिनुपर्ने व्यवस्था, शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवा, शर्त एवं पारिश्रमिक जस्ता विषयमा आवश्यक नीति बनाई कार्यान्वयन गराउने,
- ट) माध्यमिक विद्यालयका कक्षा ९ र १० मा गाउँपालिका ले कृषि प्राविधिकहरू मार्फत महिनामा कम्तिमा दुई पिरियड कृषकको फर्म खेत तथा बारीमा विद्यार्थीलाई लगेर प्राविधिक कक्षा लिने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।
- ठ) गाउँपालिका भित्रका साधारण माध्यमिक विद्यालयलाई आवश्यकता अनुसार क्रमशः प्राविधिक विद्यालयको रूपमा लैजाने व्यवस्था मिलाउन सकिनेछ ।
- ड) गाउँपालिकाका सबै माध्यमिक विद्यालयमा कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई सम्बन्धित विषयगत प्राविधिक संग समन्वय गरी वर्षमा कम्तिमा एक हप्ता सम्बन्धित विषयगत फर्म तथा उद्योगमा लगी सबै विद्यालयहरूले कक्षा लिने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।
- ढ) गाउँपालिकाको स्वास्थ्य क्षेत्रका कर्मचारीहरूले गाउँपालिकाका सबै माध्यमिक विद्यालयका विभिन्न कक्षामा सामुदायिक स्वास्थ्य, सरुवा रोग, यौन जन्य रोग, लगायत अन्य स्वास्थ्य सम्बन्धी बिषयवस्तुमा आधारित भई महिनामा कम्तिमा एक दिन कक्षा लिने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।
- ण) आधारभूत कक्षा ७ र ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई आधारभूत कम्प्युटर सम्बन्धी ज्ञान दिने व्यवस्था मिलाउने, मा.वि. तह ९ र १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीलाई कम्प्युटर सम्बन्धी डिप्लोमा तहको ज्ञान प्राप्त गर्ने व्यवस्था मिलाई सोही अनुसार परीक्षा लिई प्रमाणपत्र दिने व्यवस्था मिलाउने,
- त) विस्थापित शिक्षकहरूलाई रिक्त दरवन्दीमा पुनस्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- थ) सामुदायिक विद्यालयमा रिक्त दरवन्दीको विवरण ३ महिना भित्र शिक्षक सेवा आयोगमा पठाउने,

११. गाउँशिक्षा अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त गाउँशिक्षा अधिकृतको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :
- क) स्वीकृत अनौपचारिक शिक्षा, विशेष, शिक्षा, शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- ख) स्वीकृत कार्ययोजना अनुसार विद्यालय सञ्चालन भए, नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपले निरीक्षण र सुपरिवेक्षण गरी सोको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने,
- ग) शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्न शिक्षक, प्रधानाध्यापक तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको समय समयमा बैठक, गोष्ठी वा तालिम सञ्चालन गर्ने,
- घ) गाउँपालिका भित्र कम्पनी ऐन अन्तर्गत दर्ता भएका संस्थागत विद्यालय वा शैक्षिक गुठी अन्तर्गतका विद्यालयहरूको यस नियमावली तथा तोकिएको मापदण्ड अनुसार विद्यालय सञ्चालन भए नभएको जाँचबुझ गरी सो को प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने,
- ङ) विद्यालयमा शिक्षाको गुणस्तर बढाउन, सुधार गर्न वा विद्यार्थी सङ्ख्या कम भएमा विद्यालय बन्द वा गाभ्न वा कक्षा घटाउन वा विद्यालय वन्द गर्न पर्ने, नपर्ने सम्बन्धमा निरीक्षण गरी सो को प्रतिवेदन गाउँ शिक्षा समिति तथा गाउँपालिकामा पेश गर्ने,
- च) विषयविज्ञहरूको सूचि प्रकाशित गर्ने, तथा गाउँपालिका भन्दा बाहिरबाट समेत आवश्यकता अनुसार विषयविज्ञहरू ल्याउने व्यवस्था मिलाउने ।
- छ) सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीको विवरण तथा अन्य अभिलेख अद्यावधिक गर्ने,
- ज) शैक्षिक कार्यक्रमहरू (औपचारिक तथा अनौपचारिक) प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्ने, गराउने, विभिन्न तालिमहरू सञ्चालन गर्ने ,
- झ) विभिन्न परीक्षालाई नियमित र मर्यादित ढङ्गले सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- ञ) विद्यालयले स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागू गरे नगरेको निरीक्षण गर्ने, गराउने,
- ट) निः शुल्क पाठ्यपुस्तक समयमै वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

- ठ) पाठ्यपुस्तक छात्रवृत्ति तथा दिवा खाजा सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन गरी प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने,
- ड) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक कर्मचारीको तलवी प्रतिवेदन पारितगराउने,
- ढ) विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गराउने,
- ण) कार्यसम्पादनको आधारमा वि. व्य. स. शिक्षक अभिभावक संघ, प्रधानाध्यापक, शिक्षक एवं कर्मचारीलाई पुरस्कार र दण्डको लागि सिफारिस गर्ने,
- त) गाउँकार्यपालिका, गाउँपालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड, समन्वयकर्ता, मन्त्रालय, शिक्षा सम्बन्धी आयोगहरू एवं अन्य निकायबाट निर्देशित वा प्रत्यायोजित कार्य गर्ने,
- थ) अनिवार्य अवकाश हुने शिक्षकलाई कम्तिमा ६ महिना अगाडि जानकारी दिई समय पूरा भएपछि अवकाश पत्र दिने,
- द) विद्यालयहरूमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक कक्षा उपयुक्त व्यवस्थापन भए नभएको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने कक्षाहरू सञ्चालन भए, नभएको निरीक्षण गर्ने,
- ध) गाउँपालिकाले तोकेअनुसारका कृषि, पशु, स्वास्थ्य, घुम्ती प्राविधिक शिक्षकहरू तथा अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूबाट गाउँपालिकाको अनुमति लिई तोके अनुसारका कक्षाहरू सञ्चालन भए, नभएको निरीक्षण गरी सो को प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने,
- न) विद्यालयका शिक्षकहरूको राजीनामा स्वीकृत गर्ने ।
- प) गाउँशिक्षा समितिबाट सिफारिस भई आएका सूचिकृत लेखापरीक्षकहरूलाई विभिन्न विद्यालयहरूमा नियुक्ति दिई पठाउने ,
- फ) नियुक्ति वा बढुवाका लागि शिक्षक सेवा आयोगबाट सिफारिस भई आएका शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको विद्यार्थी संख्या, विषयगत अवस्था हेरी नियुक्ति तथा पदस्थापन गर्ने,
- ब) विद्यालयको स्थलगत निरीक्षण र सुपरिवेक्षण गर्ने,
- भ) ऐन, नियमावली तथा कार्यविधि बमोजिम विद्यालय नियमित रूपमा सञ्चालन भए नभएको, निर्धारित स्तर बमोजिम पठन-पाठन भए नभएको सम्बन्धमा सरोकारवालासँग विचार विमर्श गरी सुधार गर्नुपर्ने भए सो अनुरूप गर्न लगाउने,

- म) विद्यालयमा नमुना शिक्षण गर्ने,
- य) समय-समयमा प्रधानाध्यापक तथा विषयगत शिक्षकहरूको बैठक बोलाई शैक्षिक समस्याहरू समाधान गर्ने,
- र) परीक्षा समितिको निर्देशन बमोजिम परीक्षा सञ्चालन गर्ने, गराउने
- ल) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीको विदाको अभिलेख शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा प्रमाणित गर्ने,
- व) शिक्षक तथा कर्मचारीको हाजिरी दुरुस्त भए नभएको जाँच वा निरीक्षणगर्ने, विना जानकारी अनुपस्थित शिक्षक वा कर्मचारीलाई गयल गराई कारवाहीको लागि गाउँशिक्षा समितिमा सिफारिस गर्ने,
- श) शिक्षक तथा कर्मचारीको कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन गरी त्यसको अभिलेख गाउँशिक्षा शाखामा राख्ने,

१२. गाउँशिक्षा समन्वयकर्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- क) गाउँपालिकाको शैक्षिक सल्लाहकारको रूपमा काम गर्ने,
- ख) संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहद्वारा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरूको उपयुक्त बिधी प्रकृयाको बारेमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सिफारिस गर्ने ,
- ग) विभिन्न परीक्षाहरू मर्यादित किसिमले सञ्चालन गर्ने सम्वन्धमा अध्ययन गरी आवश्यक विधि प्रकृया सिफारिस गर्ने ,
- घ) विद्यालयहरूमा आर्थिक पारदर्शिता तथा सुनिश्चितता कायम गर्ने वस्तुगत आधार तथा मापदण्ड बनाई गाउँपालिकामा कार्यान्वयनका लागि सिफारिस गर्ने,
- ङ) प्राविधिक शिक्षा तथा सीपमूलक तालिम केन्द्रहरू सञ्चालन गर्ने व्यवस्थाका लागि अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष पेश गर्ने,
- च) स्थानीय शिक्षा ऐन तथा नियमावलीमा तोकिएका तथा गाउँकार्यपालिकाले निर्धारण गरेका अन्य कार्यहरू गर्ने,
- छ) उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने शिक्षक, कर्मचारी, अभिभावक, वि.व्य.स. लाई विभिन्न पुरस्कारको लागि तोकिएको मापदण्डका आधारमा सिफारिस गर्ने,

१३. स्रोत शिक्षकको नियुक्ति प्रक्रिया

स्रोत शिक्षकको नियुक्ति प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ :

- क) स्थानीय शिक्षा ऐन २०७५ को दफा १७ को उपदफा ४ बमोजिम स्रोत शिक्षक नियुक्ति गर्ने प्रयोजनको लागि तोकिएको छनैट समितिले कम्तिमा ७ दिनको समय दिई स्थानीय दैनिक पत्र पत्रिकामा विज्ञापन गर्नुपर्ने छ ।
- ख) दरखास्त दिने अन्तिम म्याद समाप्त भएपछि दरखास्त स्वीकृत भएका सबै उमेदवारको नामावलीको सूची गाउँपालिकाको सूचना पाटीमा टाँस गर्नुपर्नेछ

ग) परीक्षा हुने मिति, समय र केन्द्र

स्रोत शिक्षकको परीक्षा गाउँपालिकाले तोकेको मिति, समय र केन्द्रमा सञ्चालन हुनेछ

घ) परीक्षाको चरण तथा अंकभार :

- १. शैक्षिक कार्ययोजना निर्माण तथा प्रस्तुती जम्मा ७५ अंक
  - क) कार्ययोजना तयारी - ५० अंक
  - ख) कार्ययोजना प्रस्तुती - २५ अंक

२. अन्तरवार्ता - २५ अंक

- क) शैक्षिक योग्यता - ५ अंक (प्रथम ५, द्वितीय ४, तृतीय ३ का दरले)
- ख) अनुभव - शिक्षण कार्यको अनुभव वापत १ वर्षको १ नम्बरका दरले अधिकतम ७ अंक
- ग) अन्तरवार्ता - १० अंक
- घ) स्थानीयता - ३ अंक
- ङ) नतिजा प्रकाशन तथा नियुक्ति सम्बन्धि व्यवस्था :

१. स्रोत शिक्षक छनौट समितिले शैक्षिक कार्ययोजनाको मूल्याङ्कन प्रस्तुती र अन्तरवार्ताबाट सफल भएका उमेदवारको नाम नियुक्तिको लागि गाउँपालिकामा सिफारिस गर्नुपर्नेछ । यसरी सिफारिस भएका उमेदवारलाई गाउँपालिकाले स्रोत शिक्षकका रूपमा नियुक्ति गर्नेछ ।

१४. स्रोत शिक्षकको काम कर्तव्य अधिकार

(क) स्रोत शिक्षकले गाउँपालिकाका विद्यालयहरूमा शिक्षण सिकाइ एवं विद्यालय

संचालन व्यवस्थापनमा प्राविधिक सहयोग र विद्यालयको सरोकार वालाहरूमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्ने ।

- (ख) स्थानीय निकायलाई शिक्षाको योजना निर्माण तथा सो को कार्यान्वयनमा प्राविधिक सहयोग गर्ने ,
- (ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन तथा बैठकमा उपस्थित भई आवश्यक सुझाव एवं सहयोगको भूमिका निर्वाह गर्ने,
- (घ) शिक्षक तालिमको प्रमाणीकरणमा सिफारिस गर्ने, तालिम अभिलेख राख्ने,
- (ङ) गाउँपालिका वा तोकिएको क्षेत्रका विद्यालयको सुचनाहरू अध्यावधिक गर्ने गराउने,
- (च) प्राविधिक शिक्षालाई सर्वसुलभ गराउन सहयोग गर्ने तथा विद्यालयको अनुगमन गर्ने,
- (छ) गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूको विद्यालय सुधार योजना निर्माण, सामाजिक परीक्षण र विद्यालय स्तरीकरण कार्यमा प्राविधिक सहयोग गर्ने,
- (ज) गाउँपालिकाभित्रका विद्यालयको शैक्षिक उन्नयन तथा सुधारका लागी आवश्यकता अनुसार प्रवर्धनात्मक, अनुसन्धानात्मक, रचनात्मक र सुधारात्मक कार्यहरू गर्ने,
- (झ) सिकाइ उपलब्धि विश्लेषण गरी सोको प्रतिवेदन गाउँशिक्षा अधिकृत मार्फत गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत समक्ष पेश गर्ने,
- (ञ) विद्यालय तथा प्राविधिक शिक्षालय तहको अनुगमन, सुपरिवेक्षण, एवं निरीक्षण गरी सम्बन्धित प्रधानाध्यापक एवं शिक्षक संग छलफल गर्ने र पृष्ठपोषण गर्ने,
- (ट) शिक्षकको पेशागत विकास तालिम सञ्चालन र प्रवोधीकरण, पाठ्यक्रम निर्माण, प्रवोधीकरण, सन्दर्भ सामाग्री निर्माण, स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण एवं प्रवोधीकरण एवं तालिम प्याकेज निर्माण एवं तालिम सञ्चालन गर्ने,
- (ठ) रोष्टर प्रशिक्षक छनौट, तालिम सञ्चालन एवं प्रवोधीकरण गर्ने,

परिच्छेद - ६

१५) गाउँशिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

१. गाउँशिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:

- क) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने
- ख) विद्यालयहरूको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने व्यवस्था गर्ने,
- ग) गाउँपालिका भित्र शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
- घ) शिक्षक तालिमको व्यवस्था गर्ने,
- ङ) संविधानले व्यवस्था गरेको माध्यमिक तह सम्मको निः शुल्क शिक्षालाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउन गाउँपालिकालाई कार्ययोजना बनाउन सुझाव दिने,
- च) प्राविधिक विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहने विद्यालय, संस्था कम्पनी वा समुदायलाई अनुमतिको लागि गाउँपालिकामा सिफारिस गर्ने,
- छ) शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच, गुणस्तरमा वृद्धि गरी सुधार र संरक्षणका पक्षहरूलाई ग्यारेन्टी गर्न आवश्यक नीति, नियम तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- ज) विद्यालय समय भन्दा बाहिरको समयमा अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गर्दा कक्षा, विषय, लाग्ने खर्च, शिक्षकलाई दिने पारिश्रमिक स्पष्ट खुलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट निर्णय गरी गाउँशिक्षा समितिबाट स्विकृती लिई संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- झ) गाउँपालिकाले तोकेबमोजिमको मापदण्डका आधारमा सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयलाई वर्गीकरण गर्ने,
- ञ) हाल सञ्चालित संस्थागत विद्यालयले अभिभावक भेलाको ५० प्रतिशत भन्दा माथिको उपस्थितिमा विद्यार्थी सहयोग रकम निर्धारण प्रस्ताव गरी गाउँशिक्षा समितिमा पेश गरेको प्रस्ताव माथि आवश्यक छलफल गरी उपयुक्त विद्यार्थी सहयोग रकम निर्धारण गर्न गाउँपालिकामा सिफारिस गर्ने ।
- ट) आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयमा समुदायमा रहेको ज्ञान, सीप हस्तान्तरण गर्न गाउँपालिका, वडा समिति तथा विद्यालयले आंशिक रूपमा कक्षा लिनको लागि नियुक्त घुम्ती प्राविधिक शिक्षकहरूलाई विद्यालयहरूमा अध्यापन गर्ने व्यवस्था मिलाउने,

- ठ) आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहमा अनुसूचिमा व्यवस्था भए बमोजिम दरवन्दीको व्यवस्था गर्ने,
- ड) विद्यालयमा विषयगत दरवन्दी परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिए गाउँपालिकामा सिफारिस गर्ने,
- ढ) गाँउपालिका भित्रका सबै आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थी संख्या तथा विषयगत अवस्था हेरी दरवन्दी मिलान गर्ने,
- ण) शैक्षिक विकासका विभिन्न शीर्षकहरूको रकमहरू (विद्यालय भवन निर्माण, शौचालय, दिवा खाजा, पाठ्यपुस्तक, छात्रवृत्ति पि.सि.एफ रकम आदि) को विषयगत खर्च भए नभएको अनुगमन मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

१७) वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी व्यवस्था :

१. वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम रहेको छ :
- क) आफ्नो वडाको शैक्षिक अभिवृद्धिको लागि योजना तर्जुमा र समन्वय गर्ने,
- ख) आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने,
- ग) अभिभावक र शिक्षक बीच देखिएका विवाद भएमा समाधान गर्ने
- घ) सीप सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालनको व्यवस्था गर्ने,
- ड) वडाका सबै विद्यालयलाई आर्थिक सहयोग तथा सक्षम बनाउने,
- च) हरेक वडामा बालउद्यान तथा बालबालिका खेल्ने मैदानको व्यवस्था मिलाउने,
- छ) विद्यालयहरूमा भौतिक निर्माणको लागि आर्थिक स्रोत जुटाउने व्यवस्था मिलाउने,
- ज) विभिन्न प्रकारका छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न पहल गर्ने ।
- झ) वडा भित्रका विद्यालयहरूको रेखदेख र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने,
- ञ) हरेक विद्यालयमा फर्निचर कम्प्युटर, प्रयोगशाला आदिको व्यवस्था मिलाउने
२. वडा शिक्षा समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नुपर्नेछ ।
- क) वडा शिक्षा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि वडा शिक्षा समितिले तयार गरे बमोजिम हुने छ ।

परिच्छेद - ७

१७) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको छनौट काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी कार्यविधि

१. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष तथा सदस्य छनौट सम्बन्धी व्यवस्था क. शिक्षा ऐनको दफा २१ को उपदफा १ को खण्ड क, ख बमोजिम सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको सदस्यहरू छनौट गर्ने प्रयोजनको लागि शैक्षिक शत्रु सुरु भएको ३० दिन पछि कम्तीमा ७ दिनको सूचना दिई अभिभावक भेला गराउनु पर्नेछ ।
- ख. उपनियम क बमोजिम अभिभावक भेला गराउनु ३ दिन अगाडि उपनियम ग बमोजिमको समितिले अभिभावकहरूको नामावली विद्यालयमा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ।
- ग. उपनियम क बमोजिम सदस्य छनौट गर्ने सम्बन्धमा गाउँशिक्षा शाखाले खटाएको प्रतिनिधि वा स्रोत शिक्षकको संयोजकत्वमा प्रधानाध्यापक, स्थानीय निकायको सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष वा प्रतिनिधि रहेको वि.व्य.स.छनौट सहयोग समिति गठन हुनेछ ।
२. स्थानीय शिक्षा ऐनको दफा २१ उपदफा १ ख बमोजिम मनोनित हुने वि.व्य.स. सदस्यहरूको मनोनयन स्थानीय शिक्षा ऐनको दफा २१,१ क र ग बमोजिमका सदस्यहरूको बैठकले गर्ने छ ।
- ३. राजिनामा स्वीकृत गर्ने अधिकार:** व्यवस्थापन समितिका सदस्यको राजिनामा सो समितिका अध्यक्ष र अध्यक्षको राजिनामा गाउँशिक्षा समितिले स्वीकृत गर्नेछ।
- ४. अभिभावक राख्न नहुने:** विद्यालयले विद्यार्थीका बाबु, आमा, दाजुभाइ, दिदी, बहिनी, बाजे, बजे वा विद्यार्थीको पालन पोषण गर्ने र पठनपाठनको व्यवस्था मिलाउने वाहेक अन्य व्यक्तिलाई अभिभावकको रूपमा राख्नु हुँदैन तर ऐनको दफा २१ को उपदफा १को क, ख बमोजिमको सदस्यहरू छनौट प्रयोजन तथा शिक्षक अभिभावक संघ गठनको लागि विद्यार्थीका बाबु, आमा, बाजे, बजे मात्र अभिभावक मानिनेछ ।

५. व्यवस्थापन समितिको सदस्य हुन उपलब्ध गराउन पर्ने रकम, घर वा जग्गा :

स्थानीय शिक्षा ऐनको दफा २१ को उपदफा १ ख बमोजिमको प्रयोजनको लागि सामुदायिक विद्यालयलाई कम्तिमा पचास हजार रुपैया भन्दा बढी घर वा जग्गा उपलब्ध गराउने चन्दादाताहरू मध्येबाट व्यवस्थापन समितिले सदस्यमा मनोनित गर्नुपर्नेछ ।

६) सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- क) विद्यालयको रेखदेख, व्यवस्थापन र सहयोग गर्ने,
- ख) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन गर्ने,
- ग) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने
- घ) शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, सुरक्षाको पहल गर्ने,
- ङ) विद्यालयको चल,अचल सम्पत्तीको लागत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने
- च) विद्यालयको वार्षिक बजेट स्वीकृत गरी गाउँपालिकालाई जानकारी दिने
- छ) स्वीकृत दरवन्दीमा शिक्षक तथा कर्मचारीको पद रिक्त भएमा स्थायी पदपूर्तिको लागि पद रिक्त भएको १५ दिन भित्र शिक्षा शाखामा लेखी पठाउने
- ज) विद्यालय स्रोतबाट तलव, भत्ता व्यहोर्ने गरी शिक्षक तथा कर्मचारीको नियुक्ति गर्न शिक्षा समितिले तोकेको विषय विज्ञहरूबाट शिक्षक छनोट गर्ने,
- झ) आश्विन मसान्त सम्म सामाजिक लेखा परीक्षण र माघ मसान्त सम्म तोकेको रजिस्टर्ड लेखा परीक्षकबाट लेखा परीक्षण गराई अभिभावक भेलामा सार्वजनिक गरी सबै अभिभावकलाई दुवै लेखा परीक्षण प्रतिवेदन दिने व्यवस्था मिलाउने,
- ञ) विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति वितरण गर्न छात्रवृत्ति कोष बनाउने र त्यसमा व्यक्ति वा संस्थाको पनि रकम जम्मा गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- ट) वार्षिक रूपमा विद्यालयका लागि आवश्यक मालसमान, मसलन्द सामग्रीको खरिद योजना स्वीकृत गर्ने, २०

- ठ) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई मापदण्ड बनाई पुरस्कृत गर्ने,
- ड) विद्यालयमा भौतिक संरचना निर्माण गर्न निर्माण समिति गठन गर्ने,
- ढ) विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण गर्न निर्माण समिति गठन गर्दा वि.व्य.स. पदाधिकारीहरू वाहेक अभिभावकहरू मध्यबाट निर्माण समिति गठन गर्ने ।
- ण) विद्यालयको अचल सम्पत्ती तथा भौतिक संरचना भाडामा दिने भए राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा कम्तिमा १५ दिनको सूचना निकाली बढीमा ५ वर्षको लागि खुल्ला टेण्डर प्रक्रियाद्वारा गाउँपालिकाबाट अनुमति लिइ भाडामा दिने व्यवस्था मिलाउने
- त) विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न अतिरिक्त कक्षा (सुधारत्मक शिक्षा) सञ्चालन गर्नुपर्ने भए विद्यालय समय (१०-४) भन्दा बाहिर सञ्चालन गर्नको लागि कक्षा, विषय तथा अतिरिक्त कक्षा अध्यापन वापत शिक्षकलाई दिनु पर्ने प्रतिपिरियड तलब स्पष्ट खुलाई गाउँशिक्षा समितिबाट अनुमति लिई सञ्चालन गर्ने र सोको जानकारी गाउँशिक्षा समितिलाई दिने व्यवस्था मिलाउने
- थ) गाउँकार्यपालिका तथा गाउँशिक्षा समितिले तोके अनुसार समुदायका ज्ञान, सीप हस्तान्तरण गर्ने प्रयोजनका लागि आवश्यकता अनुसार घुम्ति प्राविधिक शिक्षकको नियुक्ति गाउँपालिकाको अनुमति लिई गर्ने र तोके अनुसारका विषयहरूमा उक्त शिक्षकहरूबाट अध्यापन गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- द) विद्यालयमा काम गर्ने कुनै पनि शिक्षक तथा कर्मचारीलाई विद्यालयले थप सेवा र सुविधा दिनुपर्ने भए कारण सहित गाउँशिक्षा समितिबाट स्वीकृत लिई थप सुविधा दिन सक्नेछ । तर परीक्षा सञ्चालनमा तथा पुरस्कार भने विद्यालयले विद्यालय परीक्षा समितिबाट तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिबाट निर्णय गरी दिन सक्नेछ ।

७. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कुनै पद रिक्त भएमा पदपूर्ति सम्बन्धि व्यवस्था:-

विद्यालयहरूमा कुनै कारणवस वि.व्य.स. अध्यक्ष तथा सदस्यहरूको पद रिक्त भएमा नियुक्ति भएको प्रकृयाबाट पदपूर्ति गरिनेछ ।

१८) शिक्षक अभिभावक संघको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम

हुनेछ :

- क) विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ,
- ख) विद्यालयको आवश्यक भौतिक संरचना निर्माण गर्दा रेखदेख एवम सहयोग गर्ने
- ग) विद्यालयमा भौतिक संरचनाको अभाव भएमा फर्निचर, भवन आदि संरचना निर्माणको लागि पहल गर्ने ,
- घ) माध्यमिक तह सम्म निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था विद्यालयले कार्यान्वयन गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ,

परिच्छेद- आठ

१९) प्रधानाध्यापकको काम कर्तव्य अधिकार:-

- (१) प्रधानाध्यापकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः
  - (क) विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर र अनुशासन कायम राख्ने,
  - (ख) विद्यालयका शिक्षक र कर्मचारी सँग समन्वय गरी शिक्षक, कर्मचारी विद्यार्थी र अभिभावक बीच पारस्परिक सहयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने,
  - (ग) विद्यालयमा सरसफाई, अतिरिक्त क्रियाकलाप आदिको प्रबन्ध गर्ने,
  - (घ) विद्यालयको प्रशासनिक कार्यको सञ्चालन तथा नियन्त्रण गर्ने,
  - (ङ) विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना तथा परीक्षा सञ्चालन गराउने,
  - (च) विद्यार्थीलाई स्थानान्तरण तथा अन्य प्रमाण पत्र दिने,
  - (छ) विद्यालयको वार्षिक योजना बनाई व्यवस्थापन समितिबाट पारित गराई कार्यान्वयन गर्ने,
  - (ज) विद्यालयका भौतिक संरचना निर्माण गर्दा तोकिएको मापदण्ड अनुसार प्रचलित ऐन, कानूनको मातहतमा रही कार्य गर्ने,
  - (झ) शिक्षा ऐन, आर्थिक ऐन, नियमावली तथा कानून अनुसार रकम खर्च गर्ने, आय-व्ययको हिसाव राख्ने,

- (ञ) विद्यालयमा नेपाल सरकार तथा गाउँपालिकाबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक लागू गर्ने,
- (ट) शिक्षा ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिमा प्र.अ. ले गर्नु पर्ने भनी तोकेको कार्यहरू गर्ने,
- (ठ) गाउँपालिका, गाउँशिक्षा समिति, समन्वयकर्ता, गाउँशिक्षा अधिकृत, स्रोत शिक्षकले दिएका निर्देशनहरू पालना गर्ने,
- (ड) विद्यालयको स्रोत बाट तलब खाने गरी नियमानुसार नियुक्त भएका शिक्षक कर्मचारीलाई करारमा नियुक्ति गर्ने,
- (ढ) विद्यालयमा रिक्त शिक्षक कर्मचारी दरबन्दीमा शिक्षक कर्मचारी नियुक्तीको लागि रिक्त भएको मितिले ७ दिन भित्र गाउँशिक्षा शाखामा जानकारी दिने,
- ण) विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकहरूलाई शिक्षक सेवा आयोगले तोकेको ढाँचामा शैक्षिक सत्र सुरु भएको ३० दिन भित्र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फारम भर्ना लगाई कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी १५ दिन भित्र शिक्षा शाखामा पठाउने,
- त) विद्यालयमा आकस्मिक विदा गर्नु पर्ने अवस्थामा वि.व्य.स.को समन्वयमा प्र.अ.ले विदा दिन सक्नेछ ।
- थ) गाउँशिक्षा शाखाबाट तालिमका लागि पठाएका शिक्षकहरूलाई मात्र तालिममा पठाउने ।

२०. निमित्त प्रधानाध्यापक सम्बन्धि व्यवस्था :

- क) सामुदायिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक अनुपस्थित भएमा कुनै कारणले प्रधानाध्यापकको पद रिक्त भएमा वा प्रधानाध्यापक उपस्थित नभए सम्म वा प्रधानाध्यापकको पद पूर्ति नभए सम्मको लागि सो विद्यालयका कार्यरत शिक्षकहरू मध्ये माथिल्लो तहको माथिल्लो श्रेणीको वरिष्ठ शिक्षकले निमित्त प्र. अ. भई काम गर्ने छ ।

२१. सहायक प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था :

- विद्यालयको शैक्षिक प्रशासनिक काममा प्र. अ. लाई सहयोग गर्न विद्यालयमा

कार्यरत शिक्षकहरू मध्ये माथिल्लो स्वीकृत कक्षामा अध्यापन गर्ने शैक्षिक योग्यता भएको माथिल्लो तह र श्रेणीको वरिष्ठ शिक्षक विद्यालयको सहायक प्र.अ.हुनेछ । सहायक प्र.अ. तथा तहगत इन्चार्ज एवम् संयोजकलाई प्र.अ.ले खाइपाइ आएको भत्ताको ५० प्रतिशत बढ्ने गरी भत्ता दिन पाइने छैन ।

परिच्छेद - ९

तलव भत्ता र अन्य सुविधा

सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक, कर्मचारीको तलव, भत्ता र अन्य सुविधा सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ। साथै संघ, प्रदेश तथा स्थानीय कानूनमा व्यवस्था गरे बमोजिम तलव,भत्ता र विभिन्न सुविधाहरू पाउनेछ।

२२. तलव भत्ता:

- १) तलव, भत्ता शिक्षकले आफ्नो पदमा बहाल रहेको मितिदेखि कानूनले तोके बमोजिम तलव र भत्ता पाउनेछ ।
- २) यस ऐन तथा नियमावली बमोजिम निलम्बन भएकोमा बाहेक स्थायी शिक्षकले एक शैक्षिक सत्र पूरा गरेपछि एक ग्रेड थप तलव वृद्धि नेपाल सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- ३) सरकारले शिक्षकलाई गाउँपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर वृद्धिको लागि स्थानीय प्रोत्साहन भत्ताको रूपमा शैक्षिक प्रोत्साहन भत्ता दिन सक्नेछ ।

२३. पकाएको तलव भत्ता पाउने :

शिक्षकले प्रत्येक महिना भुक्तानी गरेपछि तलव र भत्ता पाउने भए सो समेत पाउनेछ।

२४. बढुवा हुने शिक्षकको तलवमान सम्बन्धी व्यवस्था :

माथिल्लो तलवमानको कुनै श्रेणीमा बढुवा पाउने शिक्षकले सो तलवमानको सुरु तलव पाउनेछ ।

तर निजले हाल पाइरहेको तलव माथिल्लो श्रेणीको तलवमानको न्युनतम तलव बराबर वा सो भन्दा बढी भएमा माथिल्लो तलवमानकोमा निजको तलवमान तोक्दा देहायबमोजिम हुनेछ :

- क) निजले हाल पाइरहेको तलव माथिल्लो तलवमानको सुरु तलव बराबर

भएमा सो तलवमा एक तलव वृद्धि थपिनेछ ।

- ख) साविक श्रेणीमा पाइरहेको तलव बढुवा भएको श्रेणीको सुरु तलवभन्दा बढी भएको अवस्थामा माथिल्लो श्रेणीको तलव तोक्दा हाल पाइरहेको तलवमा नपुग भएको तलव वृद्धि गरी माथिल्लो श्रेणीको एक तलव वृद्धि समेत दिइनेछ ।

२५. सञ्चयकोष :

- १) विद्यालयले स्थायी शिक्षकको मासिक तलवबाट दश प्रतिशतका दरले रकम कट्टा गरी कर्मचारी सञ्चय कोषमा रकम जम्मा गर्नुपर्नेछ।
- २) उपनियम १ बमोजिम कट्टा गरिएको रकममा शत प्रतिशत रकम नेपाल सरकारले थप गर्नेछ।

२६. चाडपर्व खर्च पाउने :

- १) शिक्षकले आफ्नो धर्म, संस्कृति, परम्परा अनुसार मनाउने चाडपर्वको लागि आफूले खाइपाई आएको एक महिनाको तलव बराबरको रकम एक आर्थिक वर्षमा एकपटक मुख्य चाडपर्वको अवसरमा भुक्तानी दिन सक्नेछ।
- २) निवृत्तभरण पाउने गरी अवकाश प्राप्त शिक्षकलाई निजले पाउने एक महिनाको निवृत्तभरण बराबरको रकम नेपाल सरकारले तोके बमोजिम चाडपर्व खर्चको रूपमा दिइनेछ।

२७. तलव तथा अन्य सुविधाको व्यवस्था विद्यालयले नै व्योहोर्नुपर्ने:

यस परिच्छेदमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थागत विद्यालय, सार्वजनिक निजिगुठी अर्न्तरगतका विद्यालय, सामुदायिक विद्यालयले आफ्नै स्रोतबाट व्योहोर्ने गरी नियुक्त गरेको शिक्षकलाई यस परिच्छेद बमोजिम दिइने तलव तथा अन्य सुविधा त्यस्तो विद्यालयले आफै व्योहोर्नु पर्नेछ।

२८. विमा सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था :

- १) बिमा सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - दश

निवृत्तिभरण, उपदान, उपचार खर्च तथा अन्य व्यवस्था

२९. निवृत्तभरण :

- १) नेपाल सरकारबाट वा स्थानीय सरकार स्वीकृत दरबन्दीमा स्थायी नियुक्ति

पाई कम्तीमा बीस वर्ष नोकरी गरेको शिक्षकले संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय ऐन, कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम मासिक निवृत्तभरण तथा अन्य सुविधाहरू पाउनेछ।

३०. उपदान तथा उपचार खर्च तथा अन्य सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था :

नेपाल सरकार वा स्थानीय सरकारबाट स्वीकृत दरवन्दीमा स्थायी नियुक्ति पाई कार्यरत शिक्षकले संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको कानूनमा व्यवस्था भएबमोजिम उपदान, उपचार खर्च लगायत अन्य सुविधाहरू पाउनेछ।

परिच्छेद-एघार

अवकाश सम्बन्धी व्यवस्था

३१. स्वेच्छिक अवकाश :

- १) कुनै शिक्षकले सेवाबाट अवकाश लिन इच्छा गरी निवेदन दिएमा नियुक्ति गर्ने अधिकारीले निजलाई जुनसुकै वखत सेवाबाट अवकाश लिने अनुमति दिन सक्नेछ।
- २) निवृत्तभरण पाउने अवस्था र उमेरको हद पचास वर्ष पूरा गरेको शिक्षकले नेपाल सरकारले सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी तोकेको अवधिभित्र स्वेच्छिक अवकाश लिनको लागि देहाय बमोजिमको सुविधा समेत दिने गरी स्वेच्छिक अवकाशको लागि आहाव्वान गर्न सक्नेछ।
क) पाँच वर्ष बराबरको एकमुष्ट निवृत्तभरण रकम,
ख) बढीमा पाँच तलव वृद्धि,

परिच्छेद - बाह्र

विदा तथा काज सम्बन्धी व्यवस्था

३२. शिक्षक तथा कर्मचारीले पाउने विदा:

- (१) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीले देहाय बमोजिम विदाहरू पाउनेछन्:
(क) भैपरी आउने विदा वर्षभरिमा - ६ दिन,
(ख) पर्व विदा वर्षभरिमा - ६ दिन,
(ग) बिरामी विदा वर्षभरिमा- १२ दिन,
(घ) प्रसूती विदा प्रसूतीको अघि वा पछि गरी- ९८ दिन,

(ङ) प्रसूती स्याहार बिदा - १५ दिन,

(च) किरिया बिदा - १५ दिन,

(छ) असाधारण बिदा एक पटकमा एक वर्षमा नबढाई नोकरीको जम्मा अवधिमा बढीमा - ३ वर्ष,

(ज) अध्ययन बिदा शिक्षकको सेवाको सम्पूर्ण अवधिमा एकै पटक वा पटक पटक गरी बढीमा तीन वर्ष,

(झ) बेटलवी बिदा बढीमा पाँच वर्ष ।

(२) भैपरी आउने बिदा, पर्व बिदा आधा दिन पनि लिन सकिनेछ । भैपरी र पर्व विदा सञ्चित हुने छैन ।

(३) शिक्षक तथा कर्मचारीले बिरामी बिदा सञ्चित गर्न सक्नेछ । शिक्षक तथा कर्मचारीले प्रत्येक वर्ष त्यस्तो बिदा गाउँशिक्षा अधिकृतबाट प्रमाणित गराई राख्नु पर्नेछ भने सो को विवरण/अभिलेख गाउँशिक्षा शाखाले राख्नुपर्नेछ। कुनै व्यहोराले शिक्षक तथा कर्मचारी सेवाबाट अवकाश भएमा निजको सञ्चित बिरामी बिदा बापत निज अवकाश हुँदाको वखतको पदमा खाइपाई आएको तलब स्केलको दरले हुन आउने रकम निजले एकमुष्ट पाउनेछ ।

(४) कुनै ठूलो वा कडा रोग लागी उपचार गर्न बिरामी बिदाबाट अपुग हुने भएमा स्वीकृत प्राप्त चिकित्सकले प्रमाणित गरेको प्रमाणपत्र पेश गरी शिक्षक तथा कर्मचारीले पछि पाउने बिरामी बिदाबाट कट्टा हुने गरी बाह्र दिनसम्म थप बिरामी बिदा पेशकीको रूपमा त्यस्तो बिरामी भएको बखत लिन सक्नेछ। यसरी पेशकी बिदा लिएको शिक्षक वा कर्मचारीको मृत्यु हुन गएमा त्यस्तो पेशकी लिएको बिदा स्वतः मिनाहा हुनेछ ।

(५) सञ्चित बिरामी बिदाको रकम लिन नपाउँदै शिक्षक वा कर्मचारीको मृत्यु भएमा त्यस्तो सञ्चित बिरामी बिदाको रकम निजले इच्छाएको वा नजिकको हकवालाले एकमुष्ट पाउनेछ ।

(६) कुनै पुरुष शिक्षक वा कर्मचारीको पत्नी प्रसूती हुने भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारीले प्रसूतीको अघि वा पछि गरी पन्ध्र दिन प्रसूती स्याहार बिदा पाउनेछ। प्रसूती स्याहार बिदा बसेको शिक्षक वा कर्मचारीले पूरा तलब पाउनेछ र यस्तो बिदा सेवा अवधि भरमा दुई पटकमात्र लिन पाइनेछ ।

- (७) प्रसूती बिदा पाएको शिक्षक वा कर्मचारीले बढीमा दुईवटा बच्चाको लागि जनही एकमुष्ट पाँचहजार रूपैयाँ पाउनेछ ।
- ८) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीले कुल धर्म अनुसार आफैँ किरिया बस्नु परेमा वा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारीको वावु आमा, वाजे वज्यै, छोरा छोरी वा विवाहित महिला शिक्षक वा कर्मचारीको सासु ससुराको मृत्यु भएमा वा पुरुष शिक्षकको हकमा निजको पत्नीको तथा महिलाको हकमा पतिको मृत्यु भएमा किरिया बिदा पाउनेछ । महिला शिक्षक वा कर्मचारीको पतिले किरिया बस्नु परेमा त्यस्तो महिला शिक्षक वा कर्मचारीले पनि किरिया बिदा पाउनेछ ।
- ९) यस नियम बमोजिम किरिया बिदा लिने शिक्षक वा कर्मचारीले विद्यालयमा हाजिर भएको पन्ध्र दिन भित्र मृत व्यक्तिको मृत्यु दर्ताको प्रमाणपत्र तथा मृत व्यक्तिसँगको नाता देखिने प्रमाण पेश गर्नु पर्नेछ । यस्तो प्रमाणपत्र र प्रमाण पेश नगर्ने शिक्षक वा कर्मचारीले त्यस्तो अवधिको लागि पाएको रकम निजले पाउने तलब रकमबाट कट्टा गरिनेछ ।
- १०) बिरामी परेको अवस्थामा बाहेक घटीमा पाँच वर्ष स्थायी सेवा अवधि नपुगेको शिक्षक वा कर्मचारीले असाधारण बिदा पाउन सक्ने छैन ।
- ११) स्थायी सेवा पाँच वर्ष पुगेको शिक्षकलाई निजले अध्यापन गर्ने विषयमा एकतह माथिको उच्च अध्ययनका लागि तलब सहितको अध्ययन बिदा दिन सकिनेछ ।
- १२) उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि बिदा स्वीकृत गर्दा गाउँशिक्षा समितिले एक आर्थिक वर्षमा आधारभूत तहका लागि एक जना र माध्यमिक तहका लागि एक जनाको अध्ययन बिदा स्वीकृत गर्न सक्नेछ तर अध्ययन गरेर फर्कपछि शिक्षकले कम्तिमा एक वर्ष सोही विद्यालयमा अध्यापन गर्नु पर्नेछ ।
- १३) बेतलवी बिदा देहायका अवस्थामा दिइनेछः
- (क) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीको पति वा पत्नी विदेश स्थित नेपाली राजदूतावास वा नियोगमा खटिई गएको प्रमाण सहित बेतलवी बिदा माग गरेमा एकै पटक वा पटक पटक गरी नोकरी अवधिभर पाँच वर्षसम्म, मात्र बेतलवी बिदा पाउन सक्नेछ

(ख) कुनै शिक्षक मुटु, मृगौला, क्यान्सर जस्ता कडा रोगका कारण लामो उपचारमा बस्नु पर्ने भए वा मुलुकभित्र वा बाहिर गई उपचार गराउनु पर्ने भनि मेडिकल बोर्डबाट सिफारिस भई आएमा कार्यपालिकाले एक पटकमा एक वर्ष र नोकरी अवधिभरमा बढीमा तीन वर्षसम्म बेतलवी बिदा दिन सक्नेछ ।

- ग) कुनै शिक्षकले विशेष कारणवश बेतलवी बिदा लिनको लागि गाउँशिक्षा शाखामा निवेदन दिएमा गाउँशिक्षा समितिले स्थायी भएको तीन वर्ष अवधि पुगेको शिक्षकलाई बेतलवी बिदा दिन सक्नेछ
- (१४) भैपरी आउने बिदा, पर्व बिदा, बिरामी बिदा, किरिया बिदा, प्रसूती बिदा, प्रसूति स्याहार विदा, अध्ययन विदामा बस्ने शिक्षक तथा कर्मचारीले पूरा तलब पाउनेछ
- (१५) असाधारण र बेतलवी विदामा बसेको शिक्षक वा कर्मचारीले तलब पाउने छैन र बेतलवी बिदाको अवधि निजको सेवा अवधिमा गणना गरिने छैन ।
- (१६) राहत तथा करार शिक्षको विरामी विदा संचित हुने छैन ।

३३. बिदा दिने अधिकारी:

- (१) प्रधानाध्यापकको बिदा व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षले र शिक्षक वा कर्मचारीको बिदा प्रधानाध्यापकले स्वीकृत गर्नेछ । तर, एक पटकमा तीन दिनमा नबढाई पर्व वा भैपरी आउने बिदा प्रधानाध्यापक आफैँले लिन सक्नेछ सोको जानकारकारी वि.व्य.स. अध्यक्षलाई दिनुपर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि शिक्षक वा कर्मचारीको असाधारण बिदा व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा गाउँशिक्षा समितिले स्वीकृत गर्नेछ ।

३४. बिदा नलिएको दिन सेवा अवधिमा गणना नहुने:

शिक्षक वा कर्मचारीले बिदा नलिई विद्यालयमा अनुपस्थित भएको दिन निजको सेवा अवधिमा गणना हुने छैन । यस नियममा उल्लेखित विवरण विद्यालयले तयार पारी गाउँशिक्षा शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।

३५. करार शिक्षक वा कर्मचारीको बिदाको सम्बन्धमा :

करार शिक्षक वा कर्मचारीले स्थायी शिक्षक सरह विदा पाउने छन तर अवकाश पछि सञ्चित विदाको रकम पाउने छैनन ।

३६. बिदा सहूलियत मात्र हुने:

बिदा अधिकारको कुरा नभएर सहूलियत मात्र हुनेछ ।

३७. काज तथा दैनिक भ्रमण भत्ता:

- (१) विद्यालय वा अध्यापन सम्बन्धी कामको लागि, अवलोकन भ्रमण गर्न गाउँपालिकाले स्वदेश वा विदेशको कुनै सभा, सम्मेलन वा सेमिनार मा शिक्षक वा कर्मचारीलाई काजमा खटाउन सक्नेछ।
- (२) विद्यालयको कामको लागि शिक्षक वा कर्मचारीले प्रधानाध्यापकको र प्रधानाध्यापकले व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षको लिखित अनुमति लिई बढीमा एक हप्तासम्म काजमा जान सक्नेछ ।
- (३) सरुवा भएको शिक्षक वा कर्मचारीलाई सरुवा भएको विद्यालयमा हाजिर हुन जाँदा तोकेको दरमा दैनिक भ्रमण भत्ता पाउनेछ ।
- (४) तालिम तथा वृत्तिविकासको लागि गाउँशिक्षा शाखावाट खटाइएको अवस्थामा तालिम काज पाउने छ तर यस अवधिको सुविधा विद्यालयसंग दावी गर्न पाउनेछैन ।
- (५) माथि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई काजमा खटाउन सक्नेछ।

३८. यस परिच्छेदको व्यवस्था लागू नहुने :

यस परिच्छेदमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि संस्थागत विद्यालयको शिक्षक र आफ्नै स्रोतबाट व्यहोर्ने गरी सामुदायिक विद्यालयमा नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीको सम्बन्धमा यस परिच्छेदको व्यवस्था लागू हुने छैन। त्यस्ता शिक्षकले विद्यालयद्वारा तोके बमोजिम बिदाको सुविधा पाउने छन् ।

३९. शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको सजाय सम्बन्धी व्यवस्था:

१) सजाय:

उचित र पर्याप्त कारण भएमा शिक्षकलाई देहायको विभागीय सजाय गर्न सकिनेछ -

क) नसिहत दिने ।

ख) बढीमा पाँच वर्षसम्म तलब वृद्धि रोक्का गर्ने ।

ग) बढीमा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्ने ।

घ) भविष्यमा शैक्षिक नोकरीको निम्ति अयोग्य ठहरिने गरी नोकरीबाट हटाउने।

ङ) भविष्यमा शैक्षिक नोकरीको निम्ति अयोग्य ठहरिने गरी नोकरीबाट हटाउने।

२) नसिहत दिने:

शिक्षकले विद्यालयमा आउने, अध्यापन गर्ने र जाने समय पालन नगरेमा नसिहत दिन सकिनेछ ।

३. पाँच वर्ष सम्म तलब वृद्धि वा दुइ वर्ष सम्म बढुवा रोक्का गर्ने:

देहायको अवस्थामा शिक्षकलाई पाँच वर्ष सम्म तलब वा दुई वर्षसम्म बढुवा रोक्का गर्न सकिनेछ ,

क) अनुशासनहीन काम गरेमा,

ख) बराबर विद्यालयको समय पालन नगरेमा,

ग) आचरण सम्बन्धी नियम उल्लङ्घन गरेमा,

घ) कार्यक्षमताको अभाव भएमा,

ङ) खटाइएको तालिम वा प्रशिक्षणमा भाग लिन नगरेमा,

च) प्रधानाध्यापकले तालिम वा प्रशिक्षणमा छनोट भएका शिक्षकलाई सहभागी हुन नपठाएमा

छ) सञ्चारमाध्यम तथा सामाजिक सञ्जालमा आचार संहिता विपरित सूचना तथा अन्य कुराहरू सम्प्रेषण गरेमा

४. कार्यक्षमताको अभाव मानिने:

क) कुनै शिक्षकले आफुले अध्यापन गराइएको विषयमा तीन शैक्षिक सत्रसम्म लगातार देहायका आधारमा पचास प्रतिशत भन्दा कम विद्यार्थी उत्तीर्ण भएमा त्यस्तो शिक्षकमा कार्यक्षमताको अभाव भएको मानिनेछ:-

अध्यापन गरेको विषयको कक्षागत औसत उत्तीर्ण प्रतिशत X १००

सम्बन्धित विषयको गाउँपालिकाको औसत उत्तीर्ण प्रतिशत

ख) उपनियम (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि गाउँपालिकाको औसत उत्तीर्ण प्रतिशतको अंक चालिस भन्दा कमभएमा अंकलाई आधार लिई हिसाब गरिनेछ।

५. नोकरीबाट हटाउने वा बर्खास्त गर्ने:

अ) शिक्षकलाई देहायको अवरस्थामा भविष्यमा शैक्षिक नोकरीको लागि अयोग्य ठहरिने गरी नोकरीबाट बर्खास्त गर्न सकिन्छ ,

क) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा, ख) भ्रष्टाचार गरेमा ।

६. विद्यालयलाई नोक्सानी भएको रकम असुल गरिने :

कुनै शिक्षकले जानीजानी वा लापरवाही गरी कुनै काम गरेको कारणले विद्यालयलाई कुनै हानी नोक्सानी पर्न गएमा त्यस्तो हानी नोक्सानी भएको रकम त्यस्तो काम गर्ने शिक्षकबाट सरकारी बाँकी सरह असुलउपर गरिनेछ।

७. सजायसम्बन्धी कार्यविधि:

१) सजाय दिन पाउने अधिकारीले कुनै शिक्षकलाई सजाय दिने आदेश दिनु भन्दा अघि निजलाई आफ्नो सजाय पेश गर्ने मौका दिनुपर्छ । यसरी सफाईको मौका दिदा निजमाथि लगाइएको आरोप र सजाय स्पष्ट रूपले किटिएको हुनुपर्नेछ। त्यस्तो सम्बन्धित शिक्षकले पनि म्याद भित्र आफ्नो सफाई पेश गर्नुपर्नेछ ।

२) उपनियम (१) बमोजिम शिक्षकले स्पष्टीकरण पेश नगरेमा वा पेश गरेको स्पष्टीकरण चित्त बुझ्दो नभएमा सजायको आदेश दिन पाउने अधिकारीले सजाय प्रस्ताव गरी पुनः स्पष्टीकरण माग गर्नेछ ।

८. निलम्बन गर्ने:

१) कुनै शिक्षकलाई सजायको आदेश दिनुभन्दा अघि कुनै विषयमा जाँच गर्नुपरेमा निजलाई सजाय दिन पाउने अधिकारीले निलम्बन गर्न सक्नेछ । निलम्बन गर्दा साधारणतया तीन महिना भन्दा बढी गर्नुहुदैन ।

२) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा गिरफ्तार भई थुनिएको शिक्षक त्यसरी थुनिएको अवधिभर स्वतः निलम्बन भएको मानिनेछ । यसरी निलम्बन हुने शिक्षकले निलम्बन भएको अवधिको तलब भत्ता पाउने छैन ।

३) कुनै शिक्षकले आफ्नो पदमा पुनःस्थापित भएमा वा नोकरीमा नरहेमा निजको निलम्बन समाप्त भएको मानिनेछ ।

४) उपनियम (१) बमोजिम कुनै शिक्षक निलम्बन भएमा सो निलम्बन रहेको अवस्थामा निजले आफ्नो तलबको आधामात्र पाउने छ ।

तर, त्यसरी लागेको अभियोग प्रमाणित नभई कुनै शिक्षकले सफाई पाएमा निजले निलम्बन रहेको अवधिमा आधा तलब पाएको भए सो कटाई बाँकी तलब र त्यस्तो आधा तलब नपाएको भए पुरै तलब पाउनेछ ।

९. सजाय गर्ने :

शिक्षकले नियम ३९ को उपनियम ६ बमोजिम पेश गरेको स्पष्टीकरण सन्तोषजनक नदेखिएमा सजाय गर्ने अधिकारीले यसको कारण खुलाई सजाय गर्नेछ ।

१०. सजाय गर्ने अधिकारी:

अ) शिक्षकलाई सजाय गर्ने अधिकारी देहाय बमोजिम हुनेछ,

क) शिक्षकलाई नसिहत दिने वा दुई तलब वृद्धि रोक्का गर्ने, प्रधानाध्यापक र सोभन्दा बढी तलब वृद्धि रोक्का गर्ने गाउँशिक्षा अधिकृत,

ख) प्रधानाध्यापकलाई नसिहत दिने र तलबवृद्धि रोक्का गर्ने गाउँशिक्षाअधिकृत

ग) बढुवा रोक्का गर्ने गाउँशिक्षा अधिकृत,

(१) उपनियम (अ) बमोजिम प्रधानाध्यापक र गाउँशिक्षा अधिकृतले गरेको सजायको जानकारी गाउँशिक्षा शाखा र शिक्षक किताबखानालाई दिनुपर्नेछ

१०. क. कारबाही गर्न सक्ने :

१) यस नियमावली अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कुनै विद्यालयको विद्यार्थीहरूको उत्तीर्ण प्रतिशत देहायको भन्दा कम भएमा गाउँशिक्षा अधिकृतले त्यस्तो विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई पहिलो पटक भए सचेत गराउन र दोस्रो तथा तेस्रो पटक सोही क्रम लगातार दोहोरिएमा क्रमशः एक र दुई तलब वृद्धि रोक्का गर्नेछ ।

क) कक्षा तीन र पाँचको विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धि परीक्षण र कक्षा आठको जिल्लास्तरीय परीक्षामा तीस प्रतिशत

ख) कक्षा दशको उत्तीर्ण परीक्षामा पन्ध्र प्रतिशत ।

२) उपनियम (१) बमोजिमको परीक्षण तथा परीक्षामा कुनै विषयमा कुनै विद्यार्थीले प्राप्त गरेको विषयगत परीक्षाफलमा तीस प्रतिशतभन्दा कम विद्यार्थी उत्तीर्ण भएमा सम्बन्धित अधिकारीले त्यस्तो शिक्षकलाई पहिलो पटक भए सचेत गराउन र दोस्रो तथा तेस्रो पटक सोही क्रम लगातार दोहोरिएमा क्रमशः एक र दुई तलब वृद्धि रोक्का गर्नेछ ।

११. यस परिच्छेदको कार्यविधि तथा व्यवस्था लागू नहुने :

१) देहायका शिक्षकलाई सजाय गर्ने सम्बन्धमा यस परिच्छेदको कार्यविधि वा व्यवस्था लागू हुने छैन ।

क) सामुदायिक विद्यालयमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत दरबन्दीमा करारमा नियुक्त तथा राहत अनुदान कोटामा नियुक्त भएका शिक्षकलाई कारबाही गर्दा यस परिच्छेदको कार्यविधि अवलम्बन गर्नुपर्ने छैन ।

ख) संस्थागत विद्यालयमा नियुक्त भएको शिक्षक र सामुदायिक विद्यालयमा सम्बन्धित विद्यालयले आफ्नै स्रोतबाट तलबभत्ता व्यहोर्ने गरी नियुक्त गरेको शिक्षकको सम्बन्धमा यस परिच्छेदको व्यवस्था लागू हुने छैन ।

२) उपनियम (१) को खण्ड (ख) बमोजिम सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकको सेवा शर्त तथा विभागीय कारबाहीलाई व्यवस्थित गर्न व्यवस्थापन समितिले आवश्यक कार्यविधि बनाई गाउँशिक्षा समितिबाट स्वीकृत गराई लागू गर्नु पर्नेछ ।

४०. शिक्षक तथा कर्मचारी छनौट सम्बन्धि व्यवस्था:

(१) विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारी पदपूर्तिका लागि विद्यालयले गाउँशिक्षा शाखाबाट विज्ञापन अनुमति लिई विज्ञापन प्रकृया अधि बढाउनु पर्नेछ ।

४१. शिक्षक तथा कर्मचारीले पालन गर्नु पर्ने आचार संहिता:

शिक्षक तथा कर्मचारीले देहाय बमोजिमको आचार संहिता पालन गर्नु पर्नेछ:-

(क) आफुलाई खटाएको ठाउँमा गई तोकिएको काम गर्नु पर्ने,

(ख) निर्धारित समयमा नियमित रूपले विद्यालयमा आए गएको समय जनाई हाजिर हुनु पर्ने र पहिले बिदाको अनुमति नलिई विद्यालयमा अनुपस्थित हुन नहुने,

(ग) आफ्नो सेवा सम्बन्धी कुरामा मतलव साध्य गर्ने मनसायले कसैमाथि पनि कुनै राजनैतिक वा अवाञ्छनीय प्रभाव पार्न वा प्रभाव पार्ने प्रयत्न गर्न नहुने,

(घ) सरकार र नेपाली जनताको पारस्परिक सम्बन्धमा वा कुनै विदेशी राष्ट्रसँगको सम्बन्धमा खलल पर्न सक्ने गरी आफ्नो वास्तविक वा काल्पनिक नामबाट वा बेनामी कुनै लेख प्रकाशित गर्न वा प्रेसलाई कुनै खबर दिन वा रेडियो वा टेलिभिजन आदि जस्ता सुचना माध्यमद्वारा भाषण प्रसारित गर्न वा कुनै सार्वजनिक भाषण दिन वा वक्तव्य प्रकाशित गर्न नहुने,

(ङ) विद्यार्थीलाई योग्य नागरिक बनाउने उद्देश्य लिई अध्ययन र अध्यापनलाई आफ्नो मुख्य लक्ष्य सम्झनु पर्ने,

(च) आज्ञाकारिता, अनुशासन, सद्भावना, सहयोग, सदाचार, सहानुभूति, धैर्य र सच्चरित्रतालाई प्रोत्साहन दिनु पर्ने,

(छ) कुनैभाषा, सम्प्रदाय तथा धर्म विरोधी भावना शिक्षक तथा विद्यार्थी वर्गमा फैलाउन नहुने,

(ज) विद्यालय वा शैक्षिक संस्थाको माध्यमद्वारा राष्ट्रिय भावना जागृत गरी देशमा भावनात्मक एकता ल्याउन काम गर्नु पर्ने,

(झ) नेपाल राष्ट्रको सार्वभौमसत्ता र अखण्डतामा आँच आउने गरी देशको शान्ति, सुरक्षा, वैदेशिक सम्बन्ध र सार्वजनिक मर्यादा तथा अदालतको अवहेलना हुने वा कुनैपनि कार्यालय वा अधिकृतको कानूनद्वारा निर्धारित कर्तव्य पूरा गर्नमा बाधा विरोध हुने गरी प्रदर्शन, हडताल, थुनछेक तथा घेराउ गर्न नहुने ।

(ञ) बालवालिका सुरक्षाका :

अ) शारीरिक, मानसिक, सामाजिक दण्ड नदिने

आ) स्वास्थ्य तथा शारीरिक सुरक्षा गर्ने

इ) शैक्षिक तथा सामाजिक विभेद नगर्ने

ई) न्यूनतम भौतिकसुविधा सुनिश्चित गर्ने,

उ) विपद व्यवस्थापनको वेलामा पनि शैक्षिक अवसर सुनिश्चित गर्ने, जस्ता रणनीतिहरू लागू गर्नु पर्ने,

ट) शिक्षकले विद्यालय समय (१०-४)मा विद्यालय भन्दा बाहिर विभागीय स्विकृत नलिई काम नगर्ने ।

ठ) कुनै पनि राजनितिक दलको सदस्य भई सभा, समारोह, बन्द, हडताल तथा जुलुसमा भाग लिन नहुने ।

ड) उपनियम (१) बमोजिमको आचार संहिताको पालन भए नभएको अभिलेख शिक्षकहरूको हकमा प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकको हकमा व्यवस्थापन समिति र गाउँशिक्षा अधिकृतले अभिलेख राखी गाउँशिक्षा शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ । प्रतिवेदनको आधारमा गाउँपालिकाले शिक्षकलाई कारवाहीको प्रकृया अगाडि वढाउनेछ ।

ढ) काज सरुवा वा सरुवा भएको शिक्षक सम्बन्धित विद्यालयमा १५ दिन भित्र हाजिर हुनुपर्नेछ ।

परिच्छेद - तेह्र

विद्यालयको नक्सानुसार अनुमती स्वीकृती तथा समायोजन सम्बन्धी व्यवस्था

४२. विद्यालयको नक्सानुसार:

(१) गाउँपालिका भित्रका सञ्चालित सबै विद्यालयहरू एवं शैक्षिक संस्थाहरूको गाउँ शिक्षा समिति को सिफारिसका आधारमा नक्सानुसार गरिने छ ।

(२) उपनियम १ बमोजिम नक्सानुसारको आधारमा मात्र विद्यालयको अनुमती वा स्वीकृतिको निर्णय गरिनेछ।

४३. विद्यालय समायोजन कार्यदल :

गाउँपालिका भित्रका सञ्चालित सबै विद्यालयहरू एवं शैक्षिक संस्थाहरूको नक्सानुसार गर्न वा समायोजन का लागि गाउँशिक्षा समितिलाई सिफारिस गर्न गाउँपालिकाले अधिकार सम्पन्न कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद - चौध

विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण,मर्मत सम्भार सञ्चालन र व्यवस्थापन

४४. सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सम्पूर्ण सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालित कक्षा, विद्यार्थी सख्या र सेवा क्षेत्रको आधारमा वर्तमान भौतिक अवस्था र

आवश्यकताको सर्वेक्षण गरी प्राप्त नतिजाको आधारमा पूर्वाधारको व्यवस्था गरिनेछ ।

(२) उपनियम १ बमोजिम सामुदायिक विद्यालयहरूको पूर्वाधार सर्वेक्षण गर्न तपसिलको विद्यालय पूर्वाधार विकास समिति गठन गरिनेछ:

क) भौतिक पूर्वाधार समितिको अध्यक्ष - संयोजक

ख) सामाजिक विकास समिति संयोजक - सदस्य

ग) गाउँपालिकाको पूर्वाधार हेर्ने शाखाको प्रमुख - सदस्य

घ) स्रोतशिक्षक - सदस्य

ङ) स्थानीय शिक्षक महासंघको प्रतिनिधी - सदस्य

च) लेखा शाखाको प्रतिनिधी - सदस्य

छ) गाउँशिक्षा अधिकृत - सदस्यसचिव

३) विद्यालय पूर्वाधार विकास समितिले सबै विद्यालयको स्थलगत एवं भौतिक पक्षहरूको अवलोकन गरी उपनियम १ बमोजिमका पक्षलाई समेत आधार मानी वर्तमानमा भएको पूर्वाधारलाई व्यवस्थित गर्न र थप आवश्यकता के कति हो सो समेतको समष्टिगत विवरण तयार पारी गाउँपालिकामा पेश गर्नेछ । गाउँपालिकाले योजना निर्माण गर्दा र लगानी गर्ने प्रयोजनमा सो प्रतिवेदनलाई प्रमुख आधार मान्न सक्नेछ ।

(४) गाउँपालिका भित्र सञ्चालित विद्यालयहरूले प्रचलित कानून अनुसार पूर्वाधार निर्माण गरे नगरेको र विद्यार्थी अध्ययन गर्ने स्थान नियमानुसार उपयुक्त भए नभएको र विद्यार्थी सख्याको आधारमा एवं शुल्कको आधारमा पूर्वाधार पर्याप्त भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार पार्न पूर्वाधार सर्वेक्षण गर्न उपनियम २ बमोजिमको विद्यालय पूर्वाधार विकास समितिले आवश्यक सबै काम गर्नेछ । प्रारम्भिक वाल कक्षा देखी माध्यमिक तहका सबै संस्थागत विद्यालयहरूको स्थलगत एवं विवरण अध्ययन गरी प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्नुपर्ने छ । सो प्रतिवेदनको आधारमा आवश्यक कारवाही गरिनेछ।

(५) गाउँपालिका भित्र सञ्चालित आधारभुत तह देखी माध्यमिक तहका सामुदायिक र संस्थागत एवं प्राविधिक विद्यालयहरूको पूर्वाधारको अवस्थाको नियमित

अवलोकन एवं सुपरिवेक्षण गर्ने दायित्व उपनियम २ वमोजिम विद्यालय पूर्वाधार विकास समितिको हुनेछ ।

- (६) गाउँपालिकाले सबै विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था मिलाउनु सक्नेछ।

४५. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार सञ्चालन र व्यवस्थापन:

विद्यालयमा निर्माण गरिने भौतिक पूर्वाधार तथा मर्मत सम्भारको कार्यक्रम

प्रचलित कानून अनुसारको तोकिएको मापदण्डमा निर्माण गरिनेछ। निर्माण भै सञ्चालन भएको पूर्वाधारको संरक्षण र व्यवस्थापनको जिम्मा विद्यालय एवं प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।

परिच्छेद-पन्ध्र

सिकाइ उपलब्धीको परीक्षण र व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

४६. शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) गाउँशिक्षा समितिले शिक्षाको गुणस्तर मापन गर्न तोकिए अनुसारको मापदण्ड बनाइ सो वमोजिम सबै विद्यालयलाई गर्न लगाई सोको प्रतिवेदन बार्षिक रूपमा गाउँपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (२) गुणस्तर मापन गर्न गाउँपालिकाले यस सम्बन्धी बिज्ञ सम्मिलित कार्यदल गठन गर्न सक्नेछ।
- (३) गुणस्तर मापन र प्रतिवेदन तयारीको विधि र ढाँचा उपनियम २ वमोजिम गठित कार्यदले गाउँशिक्षा समिति समक्ष पेश गरी गाउँकार्यपालिकाले स्वीकृत गरे वमोजिम हुनेछ ।
- (४) गुणस्तर मापन र प्रतिवेदन शैक्षिक सत्र शुरू हुनु भन्दा दुई महिना अगाडि पेश भई सक्नु पर्नेछ ।

४७. विद्यालयको सिकाइ उपलब्धी:

- (१) प्रत्येक विद्यालयहरूले सबै विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धीको विवरण अध्यावधिक गरी शैक्षिक सत्रको अन्त्यमा गाउँशिक्षा शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ । यसरी पेश

भएको सिकाइ उपलब्धीको समिक्षा र आगामी वर्ष सुधारको उपाय सहितको प्रतिवेदन गाउँशिक्षा समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (२) सबै विद्यालयका कक्षा शिक्षक, विषय शिक्षक र प्र.अ.ले विगत २ वर्षको शैक्षिक उपलब्धि र आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपण सहित शैक्षिक उपलब्धी सुधार कार्ययोजना तयार पारी सबै कक्षाहरू र विद्यालयमा सबैले देख्ने गरि राख्नुपर्नेछ । शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप वा विद्यालयको शैक्षिक गतिविधि सञ्चालन गर्ने क्रममा शैक्षिक उपलब्धी सुधार हुने ठोस आधार सहितको क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (३) तीन वर्ष सम्म लगातार शैक्षिक उपलब्धी घटाउने शिक्षक वा प्र.अ.लाई विभागीय कारवाही हुनेछ ।

४८. शैक्षिक उपलब्धी सुधार कार्यदल:

विद्यार्थीको शैक्षिक उपलब्धी सुधार गरी गाउँपालिकाका सबै विद्यालयको शैक्षिक उपलब्धी उच्च राख्न कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयनकोलागि सुभाब दिन गाउँशिक्षा समितिले विषयविज्ञहरू रहेको एक कार्यदल बनाउन सक्नेछ । यस कार्यदलले सिफारिस गरेको कार्ययोजना र कार्यान्वयन सुभाबलाई गाउँशिक्षा समितिले कार्यान्वयनमा ल्याउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-सोह्र

विद्यार्थी, सेवाक्षेत्र, निशुल्क शिक्षा, प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्ति सम्बन्धी व्यवस्था

४९. विद्यार्थी संख्या :

- (१) गाउँपालिकाको सामुदायिक विद्यालयको प्रत्येक कक्षामा सामान्यतया क्रमशः कक्षा १ देखी ५ सम्म प्रत्येक कक्षामा पहाडमा न्यूनतम पच्चीस जना, तराईमा तीस जना, कक्षा ६ देखी ८ सम्म पैतीस र कक्षा ९ देखी १२ सम्ममा तीस जना हुनु पर्नेछ । ४५ भन्दा बढी विद्यार्थी भएमा अर्को वर्ग(सेक्सन) खोल्न सकिनेछ ।
- (२) संस्थागत विद्यालयको प्रत्येक कक्षामा विद्यार्थी संख्या सामान्यतया अधिकतम तीस जना हुनु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (१) वा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विशेष शिक्षा

दिने विद्यालयको प्रत्येक कक्षामा रहने विद्यार्थी संख्या गाउँशिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५०. विद्यालय सेवा क्षेत्र

- (१) गाउँपालिकाले वर्तमान विद्यालय संख्या, जनसंख्या, भूगोल र विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा सवै विद्यालयहरूको नक्साङ्कन तयार पार्नेछ ।
- (२) नक्साङ्कनको आधारमा गाउँशिक्षा शाखाले गाउँशिक्षा समितिको निर्णय बमोजिम कक्षागतरूपमा सवै विद्यालयहरूको सेवा क्षेत्र निर्धारण गर्नेछ । सेवा क्षेत्र भित्रका अभिभावकले सो सेवा क्षेत्र भन्दा बाहिरको सेवा क्षेत्रको विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना गर्नु परेमा कारण सहित सेवा क्षेत्रको विद्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ । सो निवेदनको आधारमा विद्यालयहरूले निःशुल्क सिफारिस पत्र दिनु पर्नेछ । यदी विद्यालयले सिफारिस नदिएमा गाउँशिक्षा शाखाले सिफारिस दिनेछ र सो को वोधार्थ सम्बन्धीत विद्यालयलाई दिइने छ ।
- (३) सवै विद्यालयहरूले सेवा क्षेत्रका बालबालिकाको लगत र सेवा क्षेत्र बाहिर गएका एवं सेवा क्षेत्र बाहिरबाट आएका बालबालिकाको लगत दुरुस्त राख्नुपर्नेछ ।

५१. विद्यार्थी भर्ना सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) विद्यार्थीले विद्यालयमा भर्ना हुनको लागि देहाय बमोजिमको प्रमाणपत्र अनिवार्य पेश गर्नु पर्नेछ :
- (क) भर्ना हुन चाहेको कक्षा भन्दा तल्लो कक्षाको अन्तिम परीक्षामा उत्तीर्ण गरेको प्रमाणपत्र,
- (ख) भर्ना हुन चाहेको कक्षा भन्दा तल्लो कक्षा अध्ययन गरेको विद्यालयले जारी गरेको चारित्रिक प्रमाणपत्र ,
- (२) विद्यालयले शैक्षिक सत्रको बीचमा वा वार्षिक परीक्षा उत्तीर्ण नभएका विद्यार्थीलाई स्थानान्तरण प्रमाणपत्र लिई आए पनि अध्ययनरत कक्षाभन्दा माथिल्लो कक्षामा भर्ना गर्नु हुँदैन ।
- (३) विद्यालयको एक तहमा भर्ना भएको विद्यार्थीले सोही विद्यालयको माथिल्लो कक्षामा पुनः भर्ना गर्नुपर्ने छैन ।
- (४) विद्यार्थीले पहिलो पटक विद्यालयमा भर्ना हुन आउँदा साधारणतया आफ्नो अभिभावकलाई साथमा लिई आउनु पर्नेछ ।

- (५) विद्यालयले कुनै प्रकारको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (६) पाँच वर्ष उमेर पूरा नभएकालाई एक कक्षामा भर्ना र वाह्र बर्ष उमेर पूरा नभएकालाई आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षामा समावेश गरिने छैन ।

५२. विद्यालयमा भर्ना नभई अध्ययन गर्ने व्यक्तिको परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) गाउँशिक्षा शाखाले विद्यालयमा भर्ना नभई निजी रूपमा अध्ययन गरेको व्यक्तिलाई विद्यालयले सिफारिस गरेको निजको क्षमता र स्तरको आधारमा विद्यालयमा भर्ना गर्न सक्नेछ । तर कक्षा आठ र सो भन्दा माथी भर्ना गर्न पाइनेछैन ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम भर्ना हुने सम्बन्धमा अनौपचारिक कक्षाबाट उत्तीर्णको हकमा वाधा पर्नेछैन ।
- (३) माथि जे सुकै लेखिएता पनि खुला वा वैकल्पिक विद्यालयमा पढेका विद्यार्थीको परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्था कानूनमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

५३. स्थानान्तरण प्रमाणपत्र सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) कुनै विद्यार्थीले स्थानान्तरण प्रमाणपत्र लिनु परेमा अभिभावकको सिफारिस सहित विद्यालय छाड्नु परेको यथार्थ विवरण खुलाई प्रधानाध्यापक समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कक्षा दश र बाह्रमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीलाई स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिइने छैन ।
तर देहायका अवस्थामा शैक्षिकसत्र सुरु भएको दुई महिनाभित्र स्थानान्तरण भई आउने विद्यालयको सिफारिसमा गाउँशिक्षा शाखाको सहमति लिई स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिन सकिनेछ :
- (क) स्थानान्तरण हुने विद्यार्थीको अभिभावक कर्मचारी रहेछ र निजको अन्यत्र सरुवा भएमा,
- (ख) अभिभावकले बसाई सराई गरेको सिफारिस प्राप्त भएमा
- (ग) विद्यार्थी विरामी भएको कारणले सोही स्थानमा राख्न नहुने भनी प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृत चिकित्सकले सिफारिस गरेमा, वा
- (घ) अन्य कुनै मनासिव कारणले विद्यार्थी अन्यत्र स्थानान्तरण हुनु परेमा।

- (३) उपनियम (१) बमोजिम निवेदन पर्न आएमा प्रधानाध्यापकले आधारभूत तहको विद्यार्थीको हकमा निःशुल्क र माध्यमिक तहको विद्यार्थीको हकमा गाउँशिक्षा समितिले तोके बमोजिमको सहयोग रकम लिई सात दिनभित्र स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिनुपर्नेछ ।
- (४) प्रधानाध्यापकले उपनियम (३) बमोजिमको अवधिभित्र स्थानान्तरण प्रमाणपत्र नदिएमा सम्बन्धित विद्यार्थीले गाउँशिक्षा अधिकृत समक्ष उजूरी दिन सक्नेछ र त्यसरी उजूरी पर्न आएमा गाउँशिक्षा अधिकृतले जाँचबुझ गरी स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिन उपयुक्त देखेमा प्रधानाध्यापकलाई यथाशीघ्र स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिन निर्देशन दिनेछ ।
- (५) सक्कल स्थानान्तरण प्रमाणपत्र हराएमा वा नष्ट भएमा सम्बन्धित विद्यार्थी वा निजको अभिभावकले प्रतिलिपिको लागि त्यसको व्यहोरा खुलाई सम्बन्धित विद्यालयमा निवेदन दिन सक्नेछ र त्यसरी पर्न आएको निवेदन मनासिव देखिएमा प्रधानाध्यापकले निवेदकलाई स्थानान्तरण प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि दिनेछ ।
- (६) विद्यालयले कुनै विद्यार्थीलाई आफूले अध्यापन नगराएको कक्षाको स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिएमा त्यस्तो प्रमाणपत्र दिने प्रधानाध्यापकलाई कानून बमोजिम कारबाही गरिनेछ र त्यसरी दिएको स्थानान्तरण प्रमाणपत्र स्वतः रद्द हुनेछ ।
- (७) संस्थागत विद्यालयको हकमा विद्यार्थीले जुन महिनामा स्थानान्तरण प्रमाणपत्र मागेको छ सो महिनासम्मको मासिक सहयोग र अन्य दस्तुर सोही विद्यालयमा बुझाउनुपर्नेछ । विद्यार्थीले लामो बिदा (वार्षिक जाडो वा गर्मीको बिदा) को अघिल्लो महिनामा स्थानान्तरण प्रमाणपत्र माग्न आएमा सो बिदाको सहयोग रकम र अरु दस्तुर सोही विद्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।
- (८) विद्यालयले विद्यार्थीलाई स्थानान्तरण प्रमाणपत्र दिँदा गाउँशिक्षा समितिले तोके भन्दा बढी सहयोग रकम लिन पाइने छैन ।

५४. विद्यार्थीलाई कक्षा चढाउने सम्बन्धी व्यवस्था :

कुनै विद्यार्थी विरामी परी वा निजको काबू बाहिरको परिस्थितिको कारण निजले वार्षिक परीक्षा दिन नसकेको सम्बन्धमा निजको अभिभावकले त्यसको प्रमाण सहित निवेदन दिएमा प्रधानाध्यापकले सो सम्बन्धमा जाँचबुझ गर्दा

निवेदनको व्यहोरा मनासिव देखिएमा विद्यालयमा भएको अभिलेखबाट त्यस्तो विद्यार्थीले अन्य परीक्षामा राम्रो गरेको देखेमा आवश्यकता अनुसार मुख्य मुख्य विषयको परीक्षा लिई सो विद्यार्थीलाई कक्षा चढाउन सक्नेछ । तर,
(क) शैक्षिकसत्र सुरु भएको एक महिना पछि कुनै विद्यार्थीलाई कक्षा चढाइने छैन ।

(ख) कक्षा नौ र एघारमा कुनै विद्यार्थीलाई कक्षा चढाइने छैन ।

५५. शैक्षिकसत्र, मर्ना गर्ने समय, काम गर्ने दिन र विद्यालय खुल्ने समय :

- (१) विद्यालयको शैक्षिकसत्र प्रत्येक वर्षको वैशाख एक गतेदेखि प्रारम्भ भई चैत्र मसान्तसम्म कायम रहनेछ ।
- (२) उपनियम (१) मा जुन सुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कक्षा एघार र बाह्रको हकमा शैक्षिक सत्र कानूनमा तोके बमोजिम हुनेछ ।
- (३) विद्यालयको एक शैक्षिकसत्रमा काम गर्ने दिन अध्यापन समय कम्तीमा दुईसय बीस दिन हुनेछ ।
- (४) विद्यालयमा कक्षा सञ्चालन सामुदायिक विद्यालयको प्रधानाध्यापकले हप्ताको कम्तीमा बाह्र, सहायक प्रधानाध्यापकले हप्ताको कम्तीमा अठार, माध्यमिक शिक्षकले हप्तामा कम्तीमा अठार देखि चौबीस आधारभूत शिक्षकले हप्तामा कम्तीमा उनन्तीस देखि चौतीस कक्षा अध्यापन गराउनु पर्नेछ ।
- (५) भौतिक पूर्वाधार पूरा गर्न नसकेका विद्यालयले तोकिएको पाठ्यभारमा नघट्ने गरी विद्यार्थी संख्याको आधारमा गाउँशिक्षा शाखासंग अनुमति लिएर एकैदिनमा एकभन्दा बढी समय (सिफ्ट) मा कक्षा सञ्चालन गर्न सक्नेछ । तर कक्षा सञ्चालन गर्दा आधारभूत तह वा माध्यमिक तहका कक्षाहरू एकै समय (सिफ्ट) मा सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- (६) विद्यालयहरू सार्वजनिक विदाको दिन वाहेक हरेक दिन विहान दश वजे खुल्ने र दिउँसो चार वजे बन्द हुनेछ ।

५६. विद्यालय विदा सम्बन्धमा:

- (१) नेपाल सरकारले तोकेको सार्वजनिक विदासंग तादाम्यता कायम हुने गरी प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले विद्यालयमा सार्वजनिक विदा निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

- (२) एक शैक्षिकसत्रमा हिउँदे बिदा वा वर्षे बिदा वा दुवै गरी वढीमा पैतालीस दिन विद्यालय विदा हुन सक्नेछ ।
- (३) व्यवस्थापन समितिले आवश्यकता अनुसार उपनियम (२) बमोजिमको बाहेक पाँच थप दिन स्थानीय बिदा दिई विद्यालय विदा गर्न सक्नेछ ।
- (४) यस नियममा लेखिएदेखि बाहेक अन्य दिन विद्यालय बन्द हुने छैन ।

५७. छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने :

- (१) संस्थागत विद्यालयले देहाय बमोजिमका विपन्न एवं सिमान्तकृत विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यसरी सिफारिस गर्दा गाउँपालिकाले सिफारिस गरेका कम्तीमा १५ प्रतिशत बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा छात्रवृत्ति दिनुपर्नेछ।
- (क) विद्यार्थीको परिवारको कुनै पनि सदस्यको नोकरी, व्यापार, व्यवसाय र आय-आर्जनको व्यवस्था नभई जीवन निर्वाह गर्न न्यूनतम आवश्यक पर्ने आम्दानी नभई अनिवार्य शिक्षाको लागि आवश्यक पर्ने पाठ्यपुस्तक तथा कापीकलम जस्ता स्टेशनरी उपलब्ध गराउन नसक्ने अवस्थामा रहेको,
- (ख) भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ बमोजिम जग्गावालाको हैसियतले राख्न पाउने अधिकतम हदवन्दीको तराई तथा उपत्यका, पहाडी र हिमाली क्षेत्रमा क्रमशः पाँच, दश र पन्ध्र प्रतिशत भन्दा कम खेती योग्य जग्गा रहेको, वा
- (ग) राष्ट्रिय योजना आयोगबाट परिभाषित भए बमोजिम निरपेक्ष गरिबीको रेखामा पर्ने र सो भन्दा कम आम्दानी भएको ,
- (घ) अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा आर्थिक रूपले विपन्न,
- (ङ) दलित बालबालिका,
- २) उपनियम (१) बमोजिम छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु अघि विद्यालयले त्यस्तो छात्रवृत्तिको लागि निवेदन दिन विद्यालयमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
- ३) सामुदायिक विद्यालयहरूले पनि विद्यालयको आन्तरिक स्रोतको निश्चित प्रतिशत रकम छात्रवृत्ति प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

५८. नामावली सार्वजनिक गर्नुपर्ने :

- (१) नियम ५१ बमोजिम छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइएका विद्यार्थीहरूको विवरण विद्यालयले विद्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गरी र विद्यालयको वेबसाईट भएमा त्यसमा राखी सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो विवरण शिक्षा शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिमको विवरण हेर्न चाहने व्यक्तिलाई विद्यालयले त्यस्तो विवरण निःशुल्क हेर्न दिनु पर्नेछ ।

५९. बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालयमा पठाउनु पर्ने :

- (१) सबै अभिभावकले पाँच वर्ष पुरा भएका बालबालिकालाई आधारभुत शिक्षाका लागि अनिवार्य रूपमा विद्यालय पठाउनु पर्नेछ ।
  - (२) उपनियम (१) बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रका बालबालिकालाई विद्यालय पठाए नपठाएको सम्बन्धमा सम्बन्धित गाउँ शिक्षा समिति, गाउँशिक्षा अधिकृत, स्रोत शिक्षक तथा सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीले अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।
  - (३) कुनै अभिभावकले उपनियम (१) बमोजिम बालबालिकालाई विद्यालयमा पठाएको नदेखिएमा त्यस्तो अभिभावकलाई सम्झाई बुझाई, विशेष सहयोग तथा प्रेरित गरी त्यस्ता बालबालिकालाई विद्यालयमा पठाउन लगाउनु पर्नेछ।
  - (४) उपनियम (३) बमोजिम सम्झाई बुझाई गर्दा समेत बालबालिकालाई विद्यालय नपठाउने अभिभावकलाई स्थानीय तहवाट उपलब्ध गराउने सेवा सुविधावाट वञ्चित गर्न सकिनेछ ।
  - (५) यस नियम बमोजिम विद्यालयमा भर्ना भएका विद्यार्थीलाई विद्यालयले निःशुल्क अध्ययन गराउनु पर्नेछ ।
  - (६) विद्यालय जाने उमेर समूहका बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालय भर्ना अभियान तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी लागु गर्ने दायित्व शिक्षा समितिको हुनेछ ।
६०. विद्यार्थीले पालन गर्नु पर्ने आचार संहिता:

विद्यार्थीहरूले देहाय बमोजिमको आचार संहिता पालन गर्नु पर्नेछ :-

- (क) शिक्षकको आज्ञापालन र आदर गर्नु पर्ने,
- (ख) विद्यालयमा वा बाहिर जहाँसुकै अनुशासनमा रहनु पर्ने,
- (ग) राष्ट्रियता, भाषा र संस्कृतिको उत्थानको निमित्त सधैं प्रयत्नशील रहनु पर्ने,
- (घ) विद्यालयले आयोजना गरेको कार्यक्रममा सक्रिय रूपमा भाग लिनु पर्ने,
- (ङ) सबैसँग शिष्ट व्यवहार गर्नु पर्ने,
- (च) व्यवस्थापन समितिले निर्धारण गरेका अन्य आचार संहिता पालना गर्नुपर्ने
- (छ) मोटरसाइकल, स्कुटी र मोवाईल विद्यालय समयमा विद्यार्थीले प्रयोग गर्न पाइनेछैन।

परिच्छेद - सत्र

अतिरिक्त कक्षा जस्ता विद्यालय वाहिर हुने अध्यापन सेवाको व्यवस्थापन सम्बन्धमा

६.१. अतिरिक्त कक्षा जस्ता विद्यालय वाहिर हुने अध्यापन सेवाको अनुमतिको सम्बन्धमा:

- (१) कसैले अनुसूचीमा उल्लेखित विद्यालय वाहिरको अध्यापन सेवा प्रदान गर्ने गरी शैक्षिक संस्था खोल्न चाहेमा वडा समितिको सिफारिस लिई गाउँशिक्षा शाखामा निवेदन दिनु पर्नेछ । निवेदनको साथ संस्था सञ्चालनको विधान समेत पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उप नियम १ वमोजिमको शैक्षिक संस्था खोल्नको लागि अनुसूची बमोजिमको पूर्वाधार पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (३) हाल सञ्चालित संस्थाहरूले पनि यसै नियम वमोजिम प्रकृया पुरा गर्नुपर्नेछ।

६.२ अनुमति दिने :

- (१) नियम ३ बमोजिम शैक्षिक संस्था खोल्ने अनुमतिको लागि निवेदन परेमा शिक्षा शाखा प्रमुखले निवेदनसाथ प्राप्त कागजातहरू र स्थलगत जाँचबुझ गर्नेछ । त्यसरी जाँचबुझ गर्दा प्रस्तावित शैक्षिक संस्थाको लागि अनुसूची बमोजिमको पूर्वाधार पूरा भएको देखिएमा आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन शाखा प्रमुखले शिक्षा समितिको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
  - (२) उपनियम (१) बमोजिम शिक्षा समितिको बैठकबाट अनुमति दिने सिफारिसको निर्णय भएमा गाउँपालिकाले तोकेको राजश्व लिएर एक आवको लागी अनुसूची वमोजिम कुन प्रकारको कक्षा सञ्चालनको अनुमति दिएको हो सो प्रष्ट खुलाएर अनुमती दिनेछ। एक आ.व.पछि अनुमती प्राप्त शैक्षिक संस्थाले गाउँपालिकाले तोकेको दस्तुर बुझाई नवीकरणको लागि नियम ३ को प्रकृया पुरा गरी निवेदन दिनुपर्नेछ । यसरी निवेदन निवेदन परेमा शिक्षा शाखा प्रमुखले निवेदनसाथ प्राप्त कागजातहरू र स्थलगत जाँचबुझ गर्नेछ। त्यसरी जाँचबुझ गर्दा उक्त शैक्षिक संस्थाले पूर्वाधार पूरा गरी सञ्चालन भएको देखिएमा एक वर्षको लागि नविकरण गरिदिनेछ ।
  - (३) उपनियम २ वमोजिम अनुमति प्राप्त संस्थाले अनुमती प्राप्त प्रकारको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ। यदि नियमानुसार सञ्चालन भएको नपाइएमा गाउँशिक्षा अधिकृतले जुनसुकै वेला अनुमती रद्द गर्न सक्नेछ ।
  - (४) अनुसूचीमा उल्लेखित एक भन्दा वढी प्रकारको शैक्षिक गतिविधी सञ्चालन गर्न चाहेमा नियम ३ को उपनियम १ मा निवेदनमै उल्लेख गर्नुपर्नेछ । एक भन्दा वढि प्रकारमा अनुमति दिन मनासिव भएमा अनुमती दिन सकिनेछ ।
- #### ६.३ शैक्षिक संस्थाले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा बन्देज :
- विद्यालय वाहिरको अध्यापन गर्ने शैक्षिक संस्थालेपालन गर्नु पर्ने शर्त तथा बन्देजहरू देहाय बमोजिम हुनेछन् :
- (क) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकमा आधारित भएर कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
  - (ख) राष्ट्रियता प्रति आँच आउने पाठ्यसामग्री भएको पाठ्यपुस्तक अध्यापन गर्न,

- गराउन र शैक्षिक गतिविधी सञ्चालन गर्न नहुने
- (ग) भौतिक पुर्वाधार लगाएत सबै विजहरू सकेसम्म बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री एवं सहभागी मैत्री हुनुपर्नेछ ।
- (घ) गाउँशिक्षा समितिले निर्धारण गरेको शुल्क मात्र लिएको हुनुपर्नेछ
- (ङ) गाउँशिक्षा शाखाबाट प्रमाणित विधान बमोजिम जनशक्ती, विषयबिज्ञ आदिको व्यवस्था हुनुपर्नेछ ।
- (च) संस्थामा नेपालको राष्ट्रिय एकता,सार्वभौमिकता,जातीय,क्षेत्रीय,भाषिक,लैंगिक, सामाजिक तथा धार्मिक सहिष्णुतामा खलल पार्ने कुनै पनि क्रियाकलाप हुन हुदैन ।
- (छ) शैक्षिक संस्था वा यस अन्तर्गत छात्रावासमा स्वस्थकर,सत्य, निष्ठा र नैतिक चरित्र निर्माण, उद्यमशिलता पवर्द्धन, समाजिक सद्भाव प्रवर्द्धन तथा सामाजिकविकृति (वालविवाह, नीरक्षरता, छाउपडी, दहेज, बोकसावोकसी, छुवाछुत, जातिगतउचनीचता,छोरी माथिको विभेद आदि) उन्मुलन को वातावरण कायम भएको हुनुपर्नेछ ।
- (ज) गाउँपालिकाले पारित गरेको कानून तथा शैक्षिक नीतिको अधिनमा रही काम गर्नु पर्नेछ,
- (झ) कानूनले निर्धारण गरेको ढाँचामा शैक्षिक तथ्याङ्क तयार गरी गाउँशिक्षा शाखामा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (ञ) विद्यार्थीको लागि प्रयोग गर्ने सवारी साधन प्रचलित कानून बमोजिमको मापदण्ड अनुरूप परीक्षण गरिएको हुनु पर्ने,
- (ट) तोकिएको मापदण्ड अनुरूप शैक्षिक संस्थाको भवन, अध्यापन गर्ने कक्षाकोटा सफा तथा सुरक्षित हुनुपर्नेछ

६४. सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूले समेत अनुमति लिनुपर्ने:

- (१) कुनै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयले विद्यालय समय भन्दा बाहेक अतिरिक्त कक्षा, आवासीय कक्षा आदि सञ्चालन गर्नुपरेमा कक्षा,विषय, प्रति पिरियड शिक्षकलाई दिनुपर्ने अतिरिक्त रकम सहितको विवरण खुलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम गाउँशिक्षा समितिबाट अनुमति लिई त्यस्ता कक्षाहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ

- (२) विद्यालयका हरेक शिक्षकले अध्यापन गर्ने विषयमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी प्रथम त्रैमासिक परीक्षा वा अन्य परीक्षामा कम देखिएमा विषयगत तथा कक्षागत रूपमा विद्यालय समयभन्दा अन्य समयमा सुधारात्मक कक्षा (ट्यूशन,कोचिङ) निःशुल्क रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ

परिच्छेद - अठार

स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान सीप र प्रविधीको संरक्षण प्रवर्द्धन र स्तरीकरण सम्बन्धी

६५. सीप सिकाई केन्द्रको स्थापना:

गाउँपालिकाका हरेक वडामा कम्तिमा १-१ वटा सीप सिकाई केन्द्रको स्थापना गरिनेछ

६६. स्थानीय समुदायका ज्ञान, सीप र प्रविधि संरक्षण, संवर्द्धन तथा हस्तान्तरण सम्बन्धी व्यवस्था:

सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूले गाउँपालिका कार्यालय तथा गाउँशिक्षा समितिसँग समन्वय गरी स्थानीय समुदायका ज्ञान, सीप र प्रविधि संरक्षण, संवर्द्धन तथा हस्तान्तरण गर्नको लागि गाउँपालिका वा वडासमिति एवं गाउँशिक्षा समितिले खटाएका घुम्ति प्राविधिक शिक्षकहरू वा त्यस्ता शिक्षकहरू नभएमा विद्यालयले आफैँ त्यस्ता व्यक्तिहरूको खोज गरी महिनामा कम्तिमा दुई दिन त्यस्ता कक्षाहरू अनिवार्य रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ। त्यसरी सञ्चालित कक्षाहरूको विवरण प्रत्येक महिनामा हरेक विद्यालयले गाउँशिक्षा शाखा तथा गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ

६७. घुम्ति/ प्राविधिक शिक्षकको नियुक्ति तथा योग्यता सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयमा विभिन्न प्राविधिक कक्षाहरू सञ्चालन गर्नको लागि गाउँपालिकाले त्यस्ता शिक्षकहरू आंशिक रूपमा नियुक्त गर्न सक्नेछ साथै त्यस्ता शिक्षकहरू नियुक्ति गर्नको लागि गाउँपालिकाले गाउँशिक्षा शाखा तथा विद्यालयलाई यस सम्बन्धि जिम्मेवारी दिन सक्नेछ
- (२) समुदायमा रहेका ज्ञान, सीप हस्तान्तरण गर्न नियुक्त हुने घुम्ति प्राविधिक शिक्षकको योग्यता देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) वाँस, वेतवाँस जन्य विभिन्न सामाग्रीहरू निर्माण गर्न सक्ने,
- (ख) नाम्लो, दाम्लो सुपो, कुचो लगायत कृषि काममा उपयोग हुने विभिन्न सामाग्रीहरू निर्माण गर्न सक्ने,
- (ग) स्वीटर, टोपी, मोजा, भोला, पर्सा, पछ्यौरा, ढकिया, व्युटिसियन, कपाल काट्ने, घरेलु तान जस्ता सीपहरू प्रदान गर्न सक्ने,
- घ) कम्प्युटर, इलेक्ट्रीसियन, प्लम्बिङ्ग, वेल्डिङ्ग जस्ता सीपहरू प्रदान गर्न सक्ने,
- (३) घुम्टि/प्राविधिक शिक्षकको पारिश्रमिक, सेवा, सर्त र सुविधाहरू गाउँपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ
- (४) विद्यालयले समुदायको आवश्यकता अनुसार नियम ६७ बमोजिमको क, ख, ग र घ बमोजिम योग्यता भएको व्यक्तिलाई आंशिक घुम्टि/प्राविधिक शिक्षकको रूपमा गाउँपालिकाबाट अनुमति लिई नियुक्त गर्न सक्नेछ
- (५) गाउँपालिकाले विभिन्न सरकारी प्राविधिक शिक्षा सम्बन्धी परियोजनाहरू, संघसंस्थाहरू,घरेलु कार्यालय आदि सँग समन्वय गरी ३ महिने वा ६ महिने वा १८ महिने प्राविधिक शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरि आधार भूत तथा माध्यमिक तहका विद्यार्थीलाई प्राविधिक शिक्षा दिने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ

परिच्छेद - उन्नाईस

स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी ६८. पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) पुस्तकालय वा वाचनालय खोल्न चाहेमा वडा समितिको सिफारिस लिई गाउँशिक्षा शाखामा निवेदन दिनु पर्नेछ निवेदनको साथ संस्था सञ्चालनको विधान समेत पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उप नियम १ बमोजिमको पुस्तकालय वा वाचनालय खोल्नको लागि गाउँशिक्षा समितिले निर्धारण गरेबमोजिमको पूर्वाधार पूरा गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (३) हाल सञ्चालित पुस्तकालय वा वाचनालयहरूले पनि यसै नियम बमोजिम प्रकृया पुरा गर्नुपर्नेछ ।

६९. अनुमति दिने :

- (१) नियम ६८ बमोजिम पुस्तकालय वा वाचनालय खोल्ने अनुमतिको लागि निवेदन परेमा शिक्षा शाखा प्रमुखले निवेदनसाथ प्राप्त कागजातहरू र स्थलगत जाँच बुझ गर्नेछ । त्यसरी जाँचबुझ गर्दा प्रस्तावित पुस्तकालय वा वाचनालयको लागि तोकेबमोजिमको पूर्वाधार पूरा भएको देखिएमा आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन शिक्षा शाखा प्रमुखले गाउँशिक्षा समितिको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ
- (२) उपनियम (१) बमोजिम शिक्षा समितिको बैठकबाट अनुमति दिने सिफारिसको निर्णय भएमा गाउँशिक्षा शाखाले गाउँपालिकाले तोकेको राजश्व लिएर पुस्तकालय वा वाचनालय सञ्चालनको अनुमति दिनेछ ।

परिच्छेद - बीस

७०. गाउँशिक्षा कोषको व्यवस्था :

गाउँपालिका भित्रको शैक्षिक गुणस्तर बृद्धि तथा विद्यालय व्यवस्थापनमा सुधार ल्याउनको लागि देहाय बमोजिमको गाउँशिक्षा कोषको व्यवस्था गरिनेछ

१. गाउँशिक्षा कोषमा देहाय बमोजिमको रकम हुनेछ:

- क) विभिन्न संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- ख) स्थायी, अस्थायी, करार शिक्षक नियुक्ति वा सरुवा बढुवा वा सिफारिस वापत गाउँशिक्षा समितिले तोकेको रकम,
- ग) विभिन्न कक्षा थप विद्यालय अनुमति, स्वीकृती गर्दा गाउँशिक्षा समितिले तोकेको रकम,
- घ) दान, पुरस्कार, सहयोग वापत प्राप्त रकम,
- ङ) विभिन्न सिफारिस गर्दा प्राप्त रकम,
- च) विषयविज्ञ सूचिकृत गर्दाको दस्तुर वापतको रकम र अन्य आम्दानी

२) खाता सञ्चालन

गाउँशिक्षा कोषको खाता सञ्चालन गर्न गाउँशिक्षा समितिको निर्णय अनुसार गाउँशिक्षा अधिकृत र गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन प्रमुखको नाममा संयुक्त खाता सञ्चालन हुनेछ ।

७१. शैक्षिक कार्यक्रम समन्वय, अनुदान तथा लेखा व्यवस्थापन

माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन सम्बन्धी व्यवस्था: सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूको शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन तथा समन्वय स्थानीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली एवम् प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।

७२. सामुदायिक विद्यालयको अनुदान तथा लेखा व्यवस्थापन

(१) विद्यालयलाई अनुदान दिने :

सामुदायिक विद्यालयलाई नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकार वा गाउँपालिकाबाट विद्यालयको लागि प्राप्त रकम गाउँकार्यपालिकाले वार्षिक कार्यक्रममा स्वीकृत गरी विद्यालय संचित कोषमा पठाउने व्यवस्था मिलाउने छ ।

(२) गाउँपालिकाले विद्यालयको आन्तरिक आय समेतलाई अध्ययन गरी विद्यालयलाई देहायका आधारमा अनुदान बाँडफाँट सक्ने छ.

(क) विद्यालयको विद्यार्थी संख्या,

(ख) विद्यालयको शिक्षक संख्या,

(ग) विद्यालयको परीक्षाको परिणाम,

(घ) विद्यालयको आर्थिक अवस्था ,

(ङ) विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था,

(च) विद्यालयको विकास योजना ।

(४) विद्यालयको पूर्वाधार विकास गर्ने प्रयोजनका लागि गाउँ कार्यपालिकाले शर्त तोकी सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित विद्यालयलाई समेत अनुदान दिन सक्नेछ ।

७३. विद्यालयको आम्दानीको खर्च बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था:

(१) विद्यालयको सञ्चित कोषमा ससर्त अनुदानमा आएको रकम सोही बमोजिम खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) विद्यालयमा ससर्त अनुदान बाहेक अन्य शीर्षकमा प्राप्त जुनसुकै रकम खर्च गर्ने सम्बन्धमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले विद्यालयको सम्पूर्ण क्षेत्रमा पर्ने गरी आधारहरू बनाउनु पर्नेछ र सोही आधारमा खर्च गर्नुपर्नेछ । कुनै एक क्षेत्रमा मात्र पचास प्रतिशत भन्दा वृद्धि रकम खर्च गर्न पाइने छैन ।

७४. सम्बन्धित काममा खर्च गर्नु पर्ने:

विद्यालयलाई प्राप्त रकम जुन कामको लागि खर्च गर्न निकासा भएको हो सोही काममा मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ। खर्च हुन नसकेको रकमको बारेमा गाउँ शिक्षा शाखालाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

७५. स्थानीय स्रोतबाट रकमको व्यवस्था गर्न सक्ने :

(१) विद्यालयले विद्यालयको भवन, फर्निचर र अन्य कार्यको लागि स्थानीय स्रोतबाट समेत रकमको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम स्थानीय स्रोतबाट भवन निर्माणको लागि रकम नपुग्ने भएमा गाउँ कार्यपालिकाले जनसहयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने गरी सामुदायिक विद्यालयलाई आवश्यक रकम अनुदान दिन सक्नेछ ।

(३) सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयले उपनियम (१) बमोजिमको कार्यको लागि विद्यार्थी तथा अभिभावकबाट सहयोगको नाममा रकम उठाउन पाइनेछैन ।

७६. बजेट तयार गर्ने :

(१) प्रधानाध्यापकले प्रत्येक वर्षको चैत्र मसान्त भित्र आगामी वर्षको बजेट तयार गरी व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई त्यसको एक प्रति गाउँ शिक्षा शाखामा समयमा पठाउनुपर्नेछ ।

७७. विद्यालयको आय व्ययको लेखा:

(१) विद्यालयको आय व्ययको लेखा कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिमको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ । साथै संघीय तथा स्थानीय सरकारको आर्थिक प्रशासन नियमावलीलाई आधारमानि लेखा व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।

(२) विद्यालयको आय व्ययको लेखा, बील, भरपाई लगायत आवश्यक कागजात राख्ने काम प्र.अ. एवम् विद्यालयको लेखा सम्बन्धी काम गर्ने शिक्षक वा कर्मचारीको हुनेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम कागज प्रमाणित गराई राख्ने, राख्न लगाउने जिम्मेवारी प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।

(४) उपनियम (१) बमोजिमको आय व्ययको लेखा राख्दा विद्यालयको काम

कारबाहीको वास्तविक स्थिति थाहा हुने गरी मालसामानहरूको खरिद बिक्री र विद्यालयको नगदी, जिन्सी, जायजेथा दायित्व आदिको विस्तृत विवरण स्पष्ट रूपले खोलेको हुनु पर्नेछ ।

- (५) विद्यालयको नगदी, जिन्सी, जायजेथामा कुनै किसिमको हिनामिना, हानी-नोक्सानी वा लापरबाही हुन नपाउने गरी सुरक्षित राख्ने र सोको लगत राख्ने तथा राख्न लगाउने दायित्व प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।
- (६) प्रधानाध्यापक र लेखा सम्बन्धी काम गर्न जिम्मेवारी तोकिएको शिक्षक वा कर्मचारीले विद्यालयको आय व्ययको प्रतिवेदन गाउँ शिक्षा शाखाले तोकेको अवधि भित्र मासिक वा त्रैमासिक रूपमा सो शाखामा पठाउनु पर्नेछ ।
७. प्रधानाध्यापक र लेखा सम्बन्धी काम गर्न जिम्मेवारी तोकिएको शिक्षक वा कर्मचारी एकै घर परिवार वा नातेदार हुनु हुँदैन, यदि नातेदार वा एकै घर परिवारको भए लेखा सम्बन्धी जिम्मेवारी अन्य शिक्षक वा कर्मचारीलाई दिनुपर्नेछ।

७८. लेखा परीक्षण गराउने :

- (१) व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकले प्रत्येक वर्ष गाउँपालिका बाट नियुक्त दर्तावाला लेखा परीक्षकबाट लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ।
- (२) लेखा परीक्षणको सिलसिलामा प्रधानाध्यापकले विद्यालयको आय व्ययको बहीखाता लेखा परीक्षकले मागेको बखत जाँच दिनुपर्नेछ र निजले कैफियत गरेको कुराको यथार्थ जवाफ समेत सरोकारवालालाई दिनु पर्नेछ।
- (३) विद्यालयको आय व्ययको लेखा गाउँपालिका वा गाउँशिक्षा शाखाबाट खटाइएको कर्मचारीले जुनसुकै बखत जाँचबुझ गर्न सक्नेछ । यसरी जाँचबुझ गर्दा खटी आएको कर्मचारीले माग गरेको विवरण देखाउनु प्रधानाध्यापक, लेखाको जिम्मेवारी प्राप्त शिक्षक वा कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) यस नियम बमोजिम लेखापरीक्षकले विद्यालयको लेखा परीक्षण गर्ने सिलसिलामा अन्य कुराका अतिरिक्त विद्यालयको आम्दानी र खर्चका बारेमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूसँग छलफल गरी आफ्नो प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।

- (५) यस ऐन बमोजिम विद्यालयसँग स्वार्थ रहेको व्यक्तिले वा विद्यालय व्यवस्थापनका अध्यक्ष, सदस्य तथा प्रधानाध्यापकको नजिकको नातेदारले विद्यालयको लेखा परीक्षण गर्न पाउने छैन ।

७९. प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने :

लेखापरीक्षकले विद्यालयको लेखा परीक्षण गरी सकेपछि देहायका कुराहरू खुलाई सो सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरी विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षा शाखामा एक-एक प्रति पठाउनु पर्नेछ साथै उक्त प्रतिवेदन अभिभावक भेला गरि सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ:-

- (क) सोधिएका र कैफियत तलब भएका कुराको जवाफ यथाशीघ्र भए नभएको,
- (ख) पेश भएको आय व्ययको हिसाब रितपूर्वक भए नभएको,
- (ग) आय व्ययको सेस्ता कानून बमोजिम राखे नराखेको,
- (घ) विद्यालयको आय व्ययको लेखा यथार्थ रूपमा देखिने गरी वासलात दुरुस्त भए नभएको,
- (ङ) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीले कानून विपरीत कामकाज वा बेहिसाब गरे नगरेको,
- (च) विद्यालयको कारोबार सन्तोषप्रद भए नभएको,
- (छ) विद्यालयलाई जुन कामका लागि निकास भएको हो सोही प्रयोजनमा खर्च गरे नगरेको
- (ज) विद्यालयको सम्पत्ति दुरुपयोग गरे, नगरेको
- (झ) लेखा परीक्षकले मनासिव र आवश्यक सम्भेको अन्य कुरा ।

८०. विद्यालयको कामको सामाजिक परीक्षण गर्ने:

- (१) सामुदायिक, संस्थागत विद्यालयले आफ्नो कामको सामाजिक परीक्षण सामाजिक परीक्षण समिति मार्फत आव सकिएको दुई महिना भित्र अनिवार्य गर्नुपर्नेछ। सोकोप्रतिवेदन गाउँशिक्षा शाखामा अनिवार्य पेश गर्नुपर्नेछ। सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन अभिभावक भेला बोलाई सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ।
- (२) सामाजिक परीक्षण विना लेखा परीक्षण गर्नपाइने छैन ।

- (३) उपनियम (१) वमोजिम सामाजिक प्रतिवेदन पेश नगर्ने विद्यालयहरूको खाता वन्द गरिनेछ। सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन पेश गरेपछि खाता खोलिने छ।
- (४) उपनियम (१) वमोजिमको सामाजिक प्रतिवेदनमा ओल्याइएका विषयवस्तुलाई वि.व्य.स.ले समिक्षा गर्दै सुधारको प्रतिवद्धता गर्नुपर्नेछ। प्रतिवद्धताको एक प्रति गाउँशिक्षा शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ।

८१. बरबुभारथ गर्ने :

- (१) विद्यालयको नगदी, जिन्सी मालसामानको लगत, सेस्ता राख्ने जिम्मा लिएको शिक्षक वा कर्मचारी सरूवा वा अन्य कारणबाट विद्यालय छोडी जाने भएमा आफ्नो जिम्मा रहेको नगदी, जिन्सी मालसामानको सामान्यतया २१ दिनभित्र विद्यालयमा बरबुभारथ गर्नु पर्नेछ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम बरबुभारथ नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई बरबुभारथ नगरेसम्म सरूवा भएको विद्यालयमा जान रमानापत्र दिइने छैन। साथै निजले कुनै रकम वा मालसामान हिनामिना गरेको रहेछ भने सो बापतको रकम निजले पाउने जुनसुकै रकमबाट असूल उपर वा सोधभर्ना गरिनेछ।
- (३) कुनै शिक्षक वा कर्मचारी अवकाश वा सरूवा भएपछि निजको नाममा लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा बेरूजु वा नगद रकम दाखिला गर्नुपर्ने देखिएमा सरकारी बाँकी सरह असुलउपुर गरिनेछ।

परिच्छेद - एक्काईस

८२. शिक्षण सिकाइ, शिक्षक र कर्मचारीको तालिम तथा क्षमता विकास सम्बन्धी व्यवस्था:

- १) शिक्षकहरूको क्षमता विकास गर्न गाउँकार्यपालिकाले शिक्षक तालिम केन्द्र स्थापना गर्न सक्नेछ।
- २) तालिम तथा प्रशिक्षण सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संघ र प्रदेशले व्यवस्था गरे अनुरूप हुनेछ। तर यस नियमले गाउँपालिकाका स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम वमोजिम तालिम दिन वाधा पर्ने छैन।
- ३) गाउँपालिकामा माध्यमिक तथा आधारभूत तहका शिक्षकहरूका शिक्षण सिकाइ, विषयवस्तु, शिक्षण विधि जस्ता विषय छलफल गर्न, एउटा शिक्षकले

आफ्नो विद्यालयमा गरेका राम्रा कुराहरू आपसमा हस्तान्तरण गर्न विषयगत समितिहरू गठन गरिनेछ।

- ४) गाउँपालिकाले शिक्षक, कर्मचारी तथा शिक्षा सम्बन्धी समुदायमा संलग्न व्यक्तिको कार्यदक्षता अभिवृद्धि गर्न गाउँपालिकाले विभिन्न तालिम, प्रशिक्षण तथा शैक्षिक जनशक्ति विकास सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ।
- ५) गाउँपालिकाले शिक्षकहरूको पेशागत दक्षता अभिवृद्धि गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, अवलोकन भ्रमणमा शिक्षकहरूको छनोट गरी पठाउन सक्नेछ।
- ६) शिक्षक तालिम केन्द्र तथा विभिन्न संघ संस्थाहरूले कुनैपनि विद्यालयका शिक्षकलाई गाउँशिक्षा शाखाको अनुमती लिइ तालिममा बोलाउन वा खटाउन सक्नेछ।
- ७) विद्यालयले शिक्षकलाई तालिममा पठाउनु अगाडि गाउँशिक्षा शाखाबाट अनुमति लिनुपर्नेछ।

८३. अतिरिक्त क्रियाकलाप सम्बन्धी व्यवस्था:

- १) विद्यालयहरूले गाउँशिक्षा समितिले निर्धारण गरेको मापदण्ड वमोजिम अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन गर्नुपर्नेछ।
- २) गाउँपालिकाले वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी अन्तर विद्यालयप्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन गर्नु पर्नेछ।
- ३) अन्तर विद्यालय प्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन सम्बन्धि थप व्यवस्था गाउँपालिकाले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ।
- ४) विद्यालयले उपनियम (१ र २) बमोजिम अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा देहाय बमोजिमका प्रतियोगितामा विद्यार्थीहरूलाई भाग लिन लगाउनु पर्नेछ -
- (क) चित्रकला, मूर्तिकला र हस्तकला प्रतियोगिता,
- (ख) बाद्यबादन तथा संगित प्रतियोगिता,
- (ग) नृत्य प्रतियोगिता,
- (घ) नाटक प्रतियोगिता,

- (ड) वक्तृत्व कला प्रतियोगिता,
  - (च) हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता,
  - (छ) हिज्जे प्रतियोगिता,
  - (ज) खेलकुद प्रतियोगिता,
  - (झ) साहित्यिक गतिविधि, कथा, कविता र निबन्ध प्रतियोगिता,
  - (ञ) फूलबारी र कृषि सम्बन्धि प्रतियोगिता,
  - (ट) सृजनात्मक तथा अन्वेषणात्मक र विज्ञानका प्रयोगात्मक प्रतियोगिता
  - (ठ) अन्य प्रतियोगिता,
- (५) विद्यालयले प्रत्येक शुक्रबारको दैनिक पठनपाठनको कार्य समाप्त भएपछि विद्यार्थीलाई अतिरिक्त क्रियाकलापको कार्यक्रममा अनिवार्य सहभागी गराउनु पर्नेछ ।
- (६) हरेक विद्यालयले शारिरिक तथा मानसिक क्षमता वृद्धि गर्न योग तथा ध्यान सम्बन्धी तालिम दिने व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-बाईस

प्रारम्भिक बाल शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

८४. प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र स्थापना:

गाउँपालिका भित्र सञ्चालन हुने प्रारम्भिक बालबालिका विकास केन्द्रहरू गाउँपालिकाले स्वीकृत गरेको पूर्व प्राथमिक विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

८५. प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र स्थापना गर्न चाहिने पूर्वाधार :

प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र स्थापना गर्नको लागि देहायका पूर्वाधार पूरा गरेको हुनु पर्नेछ :

- (क) फराकिलो, खुला र सुरक्षित भवन भएको,
- (ख) गाउँपालिकाले तोकिदिएको मापदण्ड बमोजिम जग्गाको क्षेत्रफल र भवन भएको
- (ग) बाल उद्यानको व्यवस्था भएको,
- (घ) सफा र स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था भएको,

- (ड) शौचालयको राम्रो व्यवस्था भएको,
- (च) बाल बालिकाको हेरचाह गर्ने आयाको व्यवस्था भएको ।

८६. स्वीकृत पाठ्यक्रमको खाका प्रयोग गर्नु पर्ने :

प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रमा सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रमको खाका प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद- तेईस

विविध

८७. शैक्षिक परामर्श सेवा, विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन:

- १) कसैले पनि यस नियमावलि बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा जस्ता शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाउने छैन।
- २) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षाको अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था गाउँशिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

८८. शिक्षक वा कर्मचारीले निजी विद्यालयमा लगानी गर्न नपाउने :

विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक वा कर्मचारीले कुनै निजी विद्यालय सञ्चालन गर्न, लगानी गर्न वा व्यवस्थापन सम्बन्धि कुनै कार्य गर्न पाउने छैन ।

८९. अनौपचारिक शिक्षा, दुर शिक्षा, समावेशी शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, खुला शिक्षा तथा बैकल्पिक शिक्षाका कार्यक्रमको व्यवस्था यस नियममा उल्लेखित शैक्षिक कार्यक्रमको संचालन गाउँकार्यपालिकाले आवश्यक कार्याविधि बनाई लागु गर्नेछ।

९०. जिम्मेवार रहने :

- (१) प्रधानाध्यापक गाउँपालिका, गाउँशिक्षा शाखा, अभिभावक एवं विद्यार्थीप्रति जिम्मेवार हुनेछ, यसका लागि उसले अभिभावक एवं विद्यार्थीको विचार सर्वेक्षण गर्नेछन ।
- २) प्रचलित मापदण्डको पालना एवं गुणस्तरीय शिक्षाको लागि विद्यालय व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकले गाउँशिक्षा अधिकृतसँग कार्यसम्पादन

करार गर्नुपर्नेछ । साथै प्रत्येक वर्ष अध्यावधिक विवरण सहित गाउँशिक्षा समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ।

- ३) शिक्षक एवं कर्मचारी प्रधानाध्यापकप्रति जिम्मेवार हुनेछन । निजहरूले गुणस्तरीय शिक्षाका लागि गाउँकार्यपालिका, गाउँशिक्षा समिति र गाउँशिक्षा अधिकृतले प्रचलित कानून बमोजिम दिएका निर्देशन पालना गर्नु पर्नेछ । अपेक्षित शैक्षिक उपलब्धिका लागि शिक्षकहरूले प्रधानाध्यापकसँग कार्यसम्पादन करार गर्नुपर्नेछ ।
- ४) शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गर्न गाउँ कार्यपालिकाले प्रत्येक विद्यालयका लागि निश्चित भौगोलिक क्षेत्रलाई सेवा क्षेत्रको रूपमा तोकिदिन सक्नेछ । त्यस्तो भौगोलिक क्षेत्रभित्रका टुहुरा, अलपत्र परेका र बेसाहारा तथा अतिविपन्नतामा परी विद्यालय जान नसकेका वा विद्यालय छोडेका बालबालिकालाई छात्रवृत्ति वा विशेष व्यवस्था गरी वा निजका अभिभावक वा संरक्षकलाई सघाई बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउनु गाउँपालिका, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको जिम्मेवारी हुनेछ । विद्यार्थीलाई अपेक्षित शैक्षिक उपलब्धि हासिल हुने गरी सिकाउने र टिकाउने दायित्व प्रधानाध्यापक र शिक्षकहरूको हुनेछ ।

अनुसूचीहरू:

अनुसूची- १ विद्यालय खोल्ने अनुमतिको लागि दिइने निवेदनको ढाँचा

श्री गाउँशिक्षा अधिकृतज्यू,

हुप्सेकोट गाँउपालिका, नवलपुर ।

विषय : विद्यालय खोल्ने अनुमति सम्बन्धमा ।

महोदय,

शैक्षिक सत्र ..... देखि ..... तहको विद्यालय खोल्न चाहेकोले अनुमतिको लागि देहायका विवरणहरू खुलाई यो निवेदन गरेको छु ।

(क) प्रस्तावित विद्यालयको :

१. नाम:

२. ठेगाना: हुप्सेकोट गाँउपालिका ..... वडा नं. .... गाउँ/टोल

फोन: ..... फ्याक्स नं. .... ईमेल .....
वेवसाईट .....

३. किसिम:

(१) सामुदायिक

(२) संस्थागत (अ) निजी शैक्षिक गुठी (आ) सार्वजनिक शैक्षिक गुठी

४. अनुमति लिन चाहेको तह र सञ्चालन गर्ने कक्षा:

५. भविष्यमा सञ्चालन गर्न चाहेको तह र कक्षा:

(ख) प्रस्तावित विद्यालयको लागि पूरा गरिएको भौतिक पूर्वाधार :

१. भवनको:

(क) संख्या: (ख) कच्ची वा पक्की वा अर्ध पक्की:

(ग) आफ्नै वा बहालमा वा सार्वजनिक

२. कोठाको विवरण:

क) कोठाको संख्या (ख) लम्वाई (ग) चौडाई (घ) उचाई

(ङ) झ्याल ढोकाको अवस्था (च) प्रकाश वत्तीको अवस्था

(छ) प्रयोजन (ज) कैफियत

३. फर्निचरको संख्या:

(१) डेस्क..... (२) बेञ्च ..... (३) टेबल .....

(४) दराज..... (५) मेच ..... (६) अन्य .....

४. खेलकूद मैदानको अवस्था र जग्गा: (रोपनी वा विगाहामा)

५. शौचालयको संख्या: (१) छात्रले प्रयोग गर्ने ....(२) छात्राले प्रयोग गर्ने .....

६. खानेपानीको अवस्था:

७. पुस्तकालयको अवस्था तथा पुस्तकको संख्या:

८. प्रयोगशाला:

सामग्री:

९. सवारी साधनको विवरण:

१०. शैक्षिक सामग्रीको विवरण:

(ग) विद्यार्थी संख्या: (प्रस्तावित)

कक्षा:..... संख्या :.....

(घ) शिक्षक संख्या: (प्रस्तावित)

(ड) आर्थिक विवरण: (प्रस्तावित)

१. अचल सम्पत्ति:

२. चल सम्पत्ति:

३. वार्षिक आम्दानी:

४. आम्दानीको स्रोत:

माथि लेखिएका विवरण हरू ठीक साँचो छ, भुट्टा ठहरे कानून बमोजिम सहँला बुझाउँला ।

निवेदकको-

सही:

नाम:

ठेगाना:

मिति:

संलग्न गर्नु पर्ने कागजातहरू :

- (१) गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्ने भए शैक्षिक गुठीको विधानको प्रतिलिपि ।
- (२) जग्गा वा भवन भाडामा लिने भए कम्तीमा पाँच वर्षसम्मको लागि घर वा जग्गाधनीले बहालमा दिने सम्बन्धमा भएको कबुलियतनामा सम्बन्धी पत्र ।
- (३) प्रस्तावित विद्यालयको क्षेत्रको शैक्षिक नक्सा ।
- (४) सम्बन्धित वडासमितिको सिफारिस

अनुसूचि- २

विद्यालय खोल्नको लागि चाहिने पूर्वाधारहरू:

- (क) कक्षा कोठाहरू सामान्यतया नौ फिट उचाईको र घाम तथा पानीबाट बचाउ हुने किसिमको हुनु पर्ने,
- (ख) कक्षागत क्षेत्रफल आधारभूत विद्यालयको हकमा प्रति विद्यार्थी १.०० वर्ग मीटर तथा माध्यमिक विद्यालयको हकमा १.२० वर्ग मीटर भन्दा कम हुन नहुने,

(ग) अध्यापन गराइने कक्षा कोठामा हावाको प्रवाह, प्रकाशको व्यवस्थाको साथै स्वस्थ हुनु पर्ने,

(घ) कक्षा कोठामा विद्यार्थी संख्याको आधारमा फर्निचरको व्यवस्था हुनु पर्ने,

(ङ) यथेष्ट स्वस्थकर खानेपानीको प्रवन्ध गर्नुपर्ने,

(च) प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र बाहेक अन्य विद्यालयमा छात्र छात्राको लागि अलग अलग शौचालयको व्यवस्था हुनुपर्ने र प्रत्येक थप ५० जना विद्यार्थीको लागि एक कम्पार्टमेन्ट थप हुनुपर्ने,

(छ) पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षक निर्देशिका सहितको १ विद्यार्थी बराबर कम्तीमा २ प्रतिका दरले पुस्तक उपलब्ध भएको पुस्तकालय हुनु पर्ने,

(ज) शिक्षण क्रियाकलापको लागि आवश्यकीय शैक्षिक सामग्रीहरू जस्तै- सेतोपाटी, कालोपाटी, नक्सा, ग्लोब, गणितीय सामग्री आदि हुनु पर्ने,

(झ) सम्पूर्ण विद्यार्थीहरू एकैसाथ उभिन सक्ने मैदान हुनु पर्ने,

(ञ) प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रमा घर बाहिरका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न पुग्ने र अन्य विद्यालयका लागि भलिबल खेल मिल्नेसम्मको खेल मैदानको व्यवस्था र खेल सामग्रीको व्यवस्था हुनु पर्ने,

(ट) पाठ्यक्रम अनुसारको विज्ञान सामग्रीको व्यवस्था हुनु पर्ने,

(ठ) सामुदायिक विद्यालयमा प्रत्येक कक्षामा सामान्यतया देहाय बमोजिम र संस्थागत विद्यालयमा सामान्यता प्रतिकक्षा कम्तीमा बाईस जना देखि बढीमा चौवालीसजना सम्म र औसतमा तेत्तीस जना विद्यार्थी हुनु पर्नेछ ।

(ड) विद्यालयको स्थायी आय स्रोत हुनु पर्ने,

(ढ) विद्यालयमा प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्था हुनु पर्ने,

(ण) आवासीय विद्यालयको लागि आवास भवन हुनु पर्ने,

(त) विद्यालयको हाता पर्खाल वा बारले घेरिएको हुनु पर्ने,

(थ) भाडाको भवनमा विद्यालयको सञ्चालन गर्ने भए कम्तीमा पाँच वर्ष घर भाडा सम्बन्धी सम्झौता भएको हुनु पर्ने । साथै घर वहाल कर गाउँपालिकाको राजश्व शाखामा दाखिला गरेको हुनु पर्ने ।

(द) विद्यालयमा वालमैत्री, अपाङ्गता मैत्री तथा वातावरण मैत्री हुनुपर्ने ।

अनुसूचि- ३

विद्यालय सञ्चालन गर्न दिइने अनुमततिको ढाँचा

श्री.....

.....।

विद्यालय खोल्ने सम्बन्धमा मिति.....मा प्राप्त निवेदन उपर कारबाही हुँदा स्थानीय शिक्षा नियमावली ..... को अनुसूचि २, ४ बमोजिमको पूर्वाधार पूरा गरेको देखिएकोले शैक्षिक सत्र ..... देखि आधारभूत/माध्यमिक तहको .....कक्षासम्मको विद्यालय सञ्चालन गर्न यो अनुमति दिइएकोछ । कार्यालयको छाप

अनुमति प्रदान गर्ने अधिकारीको-

सही :

मिति :

नाम :

पद :

अनुसूचि- ४

मुनाफा नलिने गरी विद्यालय सञ्चालन गर्न पूरा गर्नु पर्ने पूर्वाधार

१. प्रति कक्षा न्यूनतम ११ जना विद्यार्थी हुनु पर्ने
२. विद्यार्थीलाई आवश्यक पर्ने कक्षा कोठा, फर्निचर, पिउने पानी, खेल मैदान तथा पुस्तकालयको पर्याप्त व्यवस्था भएको हुनु पर्ने,
३. आवश्यक शिक्षकको व्यवस्था भएको हुनु पर्ने,
४. पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले निर्धारण गरे बमोजिमका सिकाई उपलब्धिहरू पूरा हुने गरी विद्यालय शिक्षण सिकाई कार्यक्रमको तर्जुमा गरिएको हुनु पर्ने,
५. मन्त्रालयले तोके बमोजिम अन्य पूर्वाधार पूरा भएको हुनु पर्ने ।

अनुसूचि- ५

विद्यालय विकास प्रस्तावको नमूना

- क) विद्यालयको वर्तमान शैक्षिक र आर्थिक अवस्था:
ख) विद्यालयले हासिल गर्नु पर्ने अपेक्षित उपलब्धि :

ग) वर्तमान अवस्था र अपेक्षित उपलब्धिका सूचकगत अन्तर :

घ) अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने स्रोत पहिचान सहितको कार्ययोजना :

ङ) कार्य योजनाका मूल्याङ्कनका सूचकहरू :

अनुसूचि- ६

विद्यालयमा रहने शिक्षक दरबन्दी

विद्यालयमा कम्तीमा देहाय बमोजिम शिक्षक दरबन्दी रहनेछन् :

खण्ड (१) प्रारम्भिक बाल शिक्षा वा नर्सरीदेखि पाँच कक्षा सञ्चालन भएको विद्यालयमा कम्तीमा पाँच जना शिक्षक ।

खण्ड (२) आधारभूत तहको विद्यालयमा : प्रारम्भिक बाल शिक्षा वा नर्सरीदेखि आठ कक्षा सञ्चालन भएको विद्यालयमा देहाय बमोजिमका कम्तीमा नौ जना शिक्षक :

(क) अंग्रेजी मूल विषय लिई स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
(ख) विज्ञान वा गणित मूल विषय लिई स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

(ग) नेपाली वा संस्कृत मूल विषय लिई स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

(घ) सामाजिक विषय अध्यापन गर्नको लागि स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

(ङ) प्रमाणपत्र वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको चार जना

(च) साविकको एस.एल. सी. वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एक जना ।

खण्ड (३) माध्यमिक विद्यालयमा:

नौ कक्षा देखि दश कक्षासम्म सञ्चालन भएको विद्यालयमा माध्यमिक तहको छ जना शिक्षक:-

(क) अंग्रेजी मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

(ख) विज्ञान मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

(ग) गणित मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना

- (घ) नेपाली मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (ङ) सामाजिक विषय अध्यापन गर्नको लागि स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (च) अन्य ऐच्छिक विषयको लागि सम्बन्धित विषयमा स्नातक वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एक जना ।

खण्ड (४) नौ कक्षा देखि बाह्र कक्षासम्म सञ्चालन भएको विद्यालयमा देहाय बमोजिमका कम्तीमा नौ जना शिक्षक :

- (क) अंग्रेजी मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (ख) गणित मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (ग) नेपाली मूल विषय लिई स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (घ) सामाजिक विषय अध्यापन गर्नको लागि स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (ङ) अन्य ऐच्छिक विषयको लागि सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको दुईजना
 (च) विज्ञान मूल विषय लिई स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको एकजना
 (छ) अन्य विषयमा स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको दुईजना ।
 खण्ड (५) प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि दश कक्षासम्म सञ्चालन भएको विद्यालयमा खण्ड (२) र खण्ड (३) बमोजिमको दरबन्दी रहनेछ ।
 खण्ड(६) प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि बाह्र कक्षासम्म सञ्चालन भएको विद्यालयमा खण्ड (२) र खण्ड (४) बमोजिमको दरबन्दी रहनेछ ।
दृष्टान्तः(१) खण्ड (२) को क्रमसंख्या (क) देखि (घ) सम्मका कम्तीमा एक एकजना शिक्षक नियुक्ति नभएसम्म एउटै विषयमा एक भन्दा बढी शिक्षक नियुक्ति गरिने छैन ।
 (२) खण्ड (३) को क्रमसंख्या (क) देखि (घ) सम्मका कम्तीमा एक एक जना शिक्षक नियुक्ति नभएसम्म एउटै विषयमा एक भन्दा बढी शिक्षक नियुक्ति गरिने छैन ।

- (३) खण्ड (३) को क्रमसंख्या (क) देखि (च) सम्मका कम्तीमा एक एक जना शिक्षक नियुक्ति नभएसम्म एउटै विषयमा एक भन्दा बढी शिक्षक नियुक्ति गरिने छैन ।
 (४) शिक्षक नियुक्तिको लागि आवश्यक पर्ने तालीम प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
 (५) हाल विद्यालयमा उपरोक्तानुसारका विषयका योग्यता भन्दा कम योग्यता भएका स्थायी शिक्षक रहेछन् भने त्यस्ता शिक्षक पदबाट नहटेसम्म साविक बमोजिमकै योग्यता भएका शिक्षकवाट अध्यापन हुने ।
 (६) उल्लिखित दरवन्दी भित्र प्रधानाध्यापकको पद समेत समावेश रहनेछ ।
 (७) संस्कृत साधारण माध्यमिक विद्यालयमा आधारभूत तहमा कम्तीमा एक र मा.वि. तहमा कम्तीमा एक जना थप संस्कृत शिक्षक दरवन्दी हुनेछ।
 (८) प्राविधिक मा.वि. तहमा प्राविधिक विषय अध्यापन गर्न कक्षा ९ र १० मा कम्तीमा दुई जना र कक्षा ११, १२ मा थप ३ जना शिक्षक दरवन्दी हुनेछ।

अनुसूचि - ७

शिक्षकको रमाना पत्रको ढाँचा

पत्रसंख्या:

चलानी नं. :

मिति :.....

श्री .....
 ..... ।

त्यस विद्यालयमा सरुवा हुनु भएका श्री .....लाई निजको विवरण सहितको रमानापत्र दिई त्यस विद्यालयमा हाजिर हुन पठाइएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

१. शिक्षक वा कर्मचारीको नाम, थर :

२. संकेत नम्बर :

३. साविक :

(क) तह :

(ख) श्रेणी :

(ग) पद :

- (घ) शिक्षक भए विषय : (ङ) विद्यालय :
४. सरुवा भएको (क) निर्णय मिति : (ख) सरुवा गर्ने कार्यालय: (ग) तह :
(घ) श्रेणी : (ङ) पद : (च) विषय (छ) विद्यालय:
५. बरबुभारथ सम्बन्धी विवरण:
गरेको नगरेको
६. रमाना हुने मिति : .....
७. रमानापत्रको मिति सम्म खर्च भएका बिदा :
(क) भैपरी आउने र पर्व बिदा ..... दिन ।
(ख) बिरामी बिदा ..... दिन ।
(ग) प्रसुती बिदा बिदा ..... दिन ।
(घ) प्रसुती स्याहार बिदा ..... पटक ।
(ङ) अध्ययन बिदा ..... दिन ।
(च) असाधारण बिदा ..... दिन ।
(छ) वेतलवी बिदा ..... दिन ।
८. रमानापत्रको मितिसम्म संचित बिरामी बिदा :..... दिन ।
९. विद्यालयमा रूजु हाजिर भएको दिन :
१०. खाइपाई आएको मासिक (क) तलब : (ख) वृद्धि रू तलब :
११. तलब भुक्तानी लिएको अन्तिम मिति :
१२. कर्मचारी संचयकोष कट्टी रकम :
१३. भुक्तानी लिएको उपचार खर्चको रकम : मिति :.....
१४. तलववृद्धि हुन सुरु भएको सुरु मिति :
१५. नागरिक लगानी कोषकट्टी रकम :
१६. आयकर कट्टी रकम :
१७. (क) सावधिक जीवन बीमा कोषमा जम्मा भएको साल.....महिना..... गते....
(ख)सावधिक जीवन बीमावापत वार्षिक प्रिमियम तिरेको साल.....महिना.....गते ....
१८. चाडपर्व खर्च लिने चाडको नाम र सो चाड पर्ने तिथि र सम्भावित महिना:
१९. शिशुस्याहार भत्ता लिएको विवरण :

- बोधार्थ :
श्री विद्यालय शिक्षक किताबखाना ।
श्री कर्मचारी संचयकोष ।
श्री ..... विद्यालय ।
श्री .....(सम्बन्धित शिक्षक वा कर्मचारी) सरुवा भएको कार्यालयमा हाजिर हुन जानु हुन ।

अनुसूचि - ८

सरुवा हुन दिइने निवेदनको ढाँचा

- श्री ..... ज्यू
हुप्सेकोट गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
विषय: सरुवा सम्बन्धमा ।
म निम्न विद्यालयमा सरुवा भई आउन/ भई जान निम्न विवरणहरू खुलाई निवेदन गरेको छु ।
शिक्षकको नाम, थर:
संकेत नम्बर :
स्थायी ठेगाना:
तह र श्रेणी:
हालको विद्यालयको नाम र ठेगाना:
सरुवा भई जान चाहेको विद्यालयको नाम र ठेगाना:
योग्यता र तालिम:
स्थायी नियुक्ति मिति:
हालको जिल्लामा काम गरेको अवधि:
सरुवा माग गर्नु पर्ने कारण:
निवेदकको:
सही:
नाम:
कार्यरत विद्यालय: मिति:.....

(क)..... विद्यालयका शिक्षक श्री .....लाई यस गाउँपालिका / नगरपालिका/उप महानगरपालिका/ महानगरपालिका को .....विद्यालयमा सरुवा भई आउन/ सरुवा भई जान सहमति दिइएको छ ।

गाउँशिक्षा शाखा अधिकृत

सही :

नाम :

कार्यालयको छाप

मिति :

(ख)..... विद्यालयका शिक्षक श्री .....लाई .....पालिकाको ..... विद्यालयमा सरुवा भई आउन/सरुवा भई जान सहमति दिइएको छ ।

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको-

सही :

नाम :

कार्यालयको छाप

मिति :

अनुसूचि - ९

प्र.अ. छनोटको आधार

(क) शैक्षिक योग्यता: १) न्युनतम शैक्षिक योग्यता- १५ (१५, १३, १०)

अ) मा.वि. तह एम.ए. वा सो सरह

आ) आधारभुत तह

कक्षा ८ सम्म सञ्चालित रहेको भए स्नातक वा सो सरह, कक्षा ५ सम्म सञ्चालित भए १०+२ वा सो सरह

२. माथिल्लो शैक्षिक योग्यता:

क) ५ (५,३,१) अङ्क प्रथम श्रेणी पाँच, द्वितीय श्रेणी तीन, तृतीय श्रेणी एक

ख) अनुभव वापत सम्बन्धित तहमा काम गरेको एक वर्षको २.५ का दरले बढिमा ३५ अङ्क

ग) प्र.अ. व्यवस्थापन तालिम ५ अङ्क

घ) टि.पि.डि. तालिम ५ अङ्क

ङ) अध्यापन गर्ने विषयको शैक्षिक उपलब्धी ३ वर्षको आधारमा ३X३=९ अङ्क (गाउँपालिकाको सम्बन्धित विषयको शैक्षिक उपलब्धीलाई आधार मान्ने ।)

च) मानव अधिकार वा बाल अधिकार सम्बन्धी तालिम ६ अङ्क

छ) विद्यालय विकास प्रस्ताव २० अङ्क

ज) विद्यालय विकास प्रस्ताव मुल्याङ्कन समिति

१. गाउँशिक्षा समितिको अध्यक्ष वा अध्यक्षले तोकेको शिक्षाविद - संयोजक,

२. गाउँशिक्षा समितिको सदस्य सचिव, - सदस्य

३. गाउँपालिकाको अध्यक्षले तोकेको व्यक्ति - सदस्य

अनुसूचि - १०

विद्यालयले आफ्नो आय-व्यायको खाता देहायबमोजिम राख्नुपर्ने-

खाताको नाम

तोकिएको फारम नं.

१. विद्यालयको बजेट खाता फा.नं.१

२. आम्दानीको हिसाब खाता फा.नं.२

३. खर्चको हिसाब खाता फा.नं.३

४. नगदी खाता फा.नं.४

५. बैंक खाता फा.नं.५

६. पेस्की खाता फा.नं.६

७. जिन्सी खाता फा.नं.७

८. मासिक आम्दानी खर्चको विवरणको खाता फा.नं.८

९. शुल्क दर्ता किताब खाता फा.नं.९

१०. वासलात खाता फा.नं.१०

फारम नं. - १

विद्यालय वजेट खाता

विद्यालयको नाम:

ठेगाना:

शैक्षिक सत्र..... को बजेट